

A.NUGIS

MIDA ON ANDNUD
NÕUKOGUDE VÕIM
TÖÖTAVATELE
NAISTELE

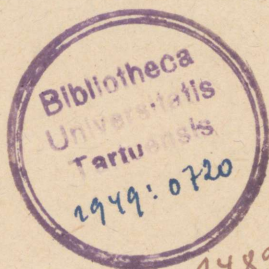
A. NUGIS

MIDA ON ANDNUD
NÕUKOGUDE VÕIM
TÖÖTAVATELE NAISTELE

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1949

14890
A-17828

ARHIIVKOGU

Paljude sajandite jooksul on olnud naiste võrdõiguslikkuse probleem üheks teravamaks probleemiks inimühiskonnas. Inimkonna parimad esindajad on otsinud kaua ja püsivalt võimalusi naiste ebavõrdsuse kaotamiseks. Kuid kõik valitsevad klassid ühiskonnas peale proletariaadi osutusid võimetuks naisküsimumust otsustavalt lahendada. Ainult Lenini-Stalini partei esimesena maailmas näitas naistele tee vabadusele ja tegi suurimaid edusamme naissoost elanikkonna köidikuist vabastamisel ning tema kaasatömbamisel uue, vaba elu ehitamisele.

Ainult Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon vabastas naised orjusest ja survest, heitis kõrvale kõik naiste õigusi kitsendavad ja naisi alandavad seadused ja asetas nad meestega võrdsesse olukorda kõigil riikliku, majandusliku, ühiskondliku ja poliitilise elu aladel.

Naiste täielik vabastamine ja nende muutmine aktiivseiks uue elu ehitajaiks on Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja bolševike partei üheks suurimaks saavutuseks.

Oktoobrirevolutsiooni teisel aastapäeval 1919. aastal kirjutas Lenin, et nõukogude võim tegi naise vabastamiseks, tema võrdõigustamiseks meestega nii palju, kui ei olnud teinud 130 aasta jooksul kõik eesrindlikud valgustatud „demokraatlikud“ vabariigid kogu maailmas.

Nõukogude naine on oma suure kodumaa võrdõiguslik kodanik. Meie rahva poolt nõukogude võimu kolmekümne ühe aasta kestel saavutatud ajaloolised võidud on lahutamatult seotud naiste aktiivse osavõtuga maailma esimese sotsialistliku riigi ülesehitamisest. Stalinlike viisaastakute jooksul olid naised maa industrialiseerimise eest võitlejate esiridades. Rasketel katsumusrohketel sõja-aastatel võitlesid nad kas relvaga käes või tööga tagalas meie kodumaa au, vabaduse ja iseseisvuse eest. Ka nüüd, rahuajal, annavad naised kogu oma jõu sõjajärgse stalinliku viisaastaku suurte ülesannete teostamisele. Nende ennastsalgav patri-

ootlik töö kõikidel ühiskondliku elu aladel aitab kaasa sotsialismi edasisele kindlustamisele ja arendamisele. Bolševike partei juhtimisel on võrsunud meie maal miljooneid naisi, kes on lööktöölised, stahhaanovlased, teaduse ja kultuuri silmapaistvad esindajad, suurimat austust pälviavad Nõukogude Liidu kangelased ja sotsialistliku töö kangelased ning Stalini preemia laureaadid. Selliseid naisi ei tunne ega võigi tunda kapitalistlik maailm.

Kuidas ka kodanluse ideoloogid ei ülistaks neil kehtivat „demokraatiat“, ei õnnestu neil varjata tõika, et naiste enamus on rohkearvuliste alandavate ja solvavate kitsenduste abil eemaldatud ühiskondlik-poliitilisest elust. Kodanlikes maades on jäänud töötavad naised kuni seniajani kõige enam rõhutavaiks kõigist rõhutavaist ühiskonnakihtidest. Eksploataatorlike klasside reaktsiooniline ideoloogia pasundab naiste võimetusest loovaks, ühiskondlikuks ja riiklikuks tegevuseks, lähtudes naiste oletatavast looduslikust ebavõrdsusest ja alaväärsusest. See toores ja võlts teooria on kaasaegse kodanluse ideoloogia koostusosaks, tema relvaks võitluses sotsialismi ja demokraatia vastu.

Kapitalistliku maailma allasurutud ja eksploateeritavatele naistele on kõrgeks eeskujuks Nõukogudemaa naiste suured saavutused ühiskondlikus, poliitilises, majanduslikus ja kultuurielus. See on nihutanud ta koos kogu nõukogude rahvaga kaasaegse inimühiskonna progressiivsete jõudude avangardi. Nõukogude naiste vastu tunnevad sügavat austust kõik maailma vabadustarmastavad rahvad, sest nemad, nagu kogu nõukogude rahvaski, on juhtival kohal võitluses reaktsiooni ja sõjaõhutajate vastu, võitluses kindla ja püsiva rahu eest kogu maailmas.

Nõukogude naiste edusammud õhutavad kogu kapitalistliku maailma naistöötajaid võitlusele ebavõrdsuse kaotamiseks, oma poliitiliste ja majanduslike õiguste eest.

Naisküsimuse lõplik ja õige lahendamine Nõukogude Liidus on eredaks näiteks nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra üleolekust manduvast kapitalistlikust korrast, ta on tõendiks, et ainult nõukogude võim — töötajate endi võim — on võimeline andma rahvale tõelist vabadust ja õnne mitte kõlavates sõnades, vaid tegudes.

Naiste olukorrast tsaari-Venemaal

Ei saa mõista suurte edusammude kogu ulatust Nõukogudemaal, võrdlemata seda olukorraga, milles elasid naised tsaari-Venemaal. Lenin nimetas vana Venemaad „rahvaste vanglaks“. Rahvas ägas tsaari, kapitalistide ja mõisnike ikkes. Julmim ebaõiglus ilmnis kõikjal ja kõiges. Isegi mõiste „kodanik“ oli tsaari-Venemaal tundmatu. Inimesi peeti tsaari „alamateks“ ja nad olid temast täielikus sõltuvuses.

Eriti raske elu oli laiadel töötavatel hulkadel ja mittevene rahvastel. Seejuures oli naiste olukord kahekordselt raske. Paljude sajandite jooksul oli sisendatud naisesse kiriku ja riigivõimu poolt veendumus, et ta on teisejärguline olevus. Pole juhuslik, et rahvasuus liikus tollal palju väljendeid selle kohta, nagu „kana ei ole lind, naine ei ole inimene“, „pikad juuksed, lühike aru“ jne. Kõik sellised väljendid alandasid naise väärikust ja solvasid teda.

Kuni Oktoobrirevolutsioonini puudus Venemaal naistel valimisõigus ja nad olid välja lülitatud poliitilisest elust. Nad ei võinud omada vastutavaid kohti riiklikes ja ühiskondlikes asutustes. Tsaristlik määrus „Kodanikuteenistusest“ keelas kategooriliselt „naise vastuvõtmise kantseleilistele ja teistele töödele kõikides riiklikes ja ühiskondlikes asutustes, kus kohad jaotatakse määramisega juhatuse poolt või valimisega“.

Naine võis töötada ainult tööstuses ja siingi ainult vähemkvalifitseeritud töodel. Kuid ka siin tema õigusi piirati, talle maksti võrdse töö eest mehega tunduvalt vähem. Säilinud dokumentidest on näha, et kui vabrikutöölise keskmine teenistus Harkovi piirkonnas oli 14 rubla 50 kopi-

kat kuus, siis naistöoline tennis kuus keskmiselt ainult 7 rubla 50 kopikat. Nii oli see kõikjal.

Ka puudusid tsaari-Venemaal naistel igasugused töökaitseadused, samuti rasedust ja emaõigust kaitsvad seadused.

„Kuidas irvitati ema üle,“ kirjutasid Leningradi naistöölised oma kirjas seltsimees Stalinile. „Jäid rasedaks — tehasest välja. Naistöölised varjasid, piinlesid, kuni vaht tuli suust välja, ja sünnitasid tööpingi juures. Pärast sünnitust jälle tööle . . . Mis võib olla hirksam kui see, et ema pole lapse üle rõõmus, aga kas vähe naistöölisi oma lapsi needis.“

Naistöölised pidid töötama päevas 13—15 tundi. Need, kes sellega ei leppinud, vallandati, sest vabriku või tehase värvate taga ootasid sajad töötud. Krooniline tööpuudus, mis on kapitalismi paratamatuks kaasnähtuseks, tõukas paljusid naise prostitutsioonile.

Tohutu hulk naise, kel ei olnud võimalust oma jõudu rakendada kasulikus ühiskondlikus töös, oli sunnitud minema teenijaks rikkastesse perekondadesse. On iseloomustav, et Venemaal 2 300 000 palgaliselt töötavast naisest olid 1 300 000, s. o. rohkem kui pool, koduteenijaks parasiteerivate klasside juures.

Täiesti õiguseta olukorras oli naine külas. Juba oma varajastest aastatest oli ta orja olukorras. Oma töö eest ta töötasu ei saanud. „Tõepoolest,“ ütles seltsimees Stalin 1935. aastal, „kui mõelda, mida kujutasid endast naised varem ajal. Kuni naine oli neiu, teda loeti, nii-öelda viimaseks töötajaist. Ta töötas isa juures, töötas käsi rüppe panemata, aga isa teda veel hurjutaski: „Mina toidan sind.“ Kui ta sai mehe naiseks, töötas ta mehe juures, töötas nii, nagu sundis teda töötama mees, ent mees hurjutas jälle teda: „Mina sind toidan.“ Naine külas oli viimane töötajaist.“ (Lenin ja Stalin. Teoste kogu UK(b)P ajaloo õppimiseks, lk. 642.)

Vene klassikalises kirjanduses võib leida rohkesti vene talunaise raskele olukorrale pühendatud lehekülgi. Suur vene luuletaja Nekrassov kirjutab oma poemis „Pakane-punanina“:

Kolm rasket osa oli saatusel:
Esimene osa — orjaga kihluda,
teine — olla orjapoja emaks
ja kolmas — hauani orjale alistuda.
Ja kõik need hirmsad osad laskusid
naisele Venemaa pinnal.

Töötava talunaise osaks oli julm ekspluateerimine. Et saada kujutlust tema ebainimlikest töötingimustest, tarvitseb vaid pilk heita lepingule, mille põhjal palkas naise tööle krahv Potocki. See küüniline dokument kõlab järgmiselt:

Mina, talunaine olen omal nõusolekul palgatud krahv Potocki majandisse põllutöödele, missugused need ka ei oleks, 144 tööpäevaks, omal ülalpidamisel, palgaga 34 rubla kogu aja eest, millest 10 rubla olen saanud käsirahaks, ülejäänud raha saan pärast, kui olen aja ära teeninud.

1. Tööle pean tulema päikese tõustes ja töötama päikese loojumiseni.

2. Kui ma lahkun töölt ilma seaduslike põhjusteta, pean maksma tagasi käsiraha kahekordselt ega või nõuda välja teenitud tööaja eest mingit tasu.

3. Kohustun tulema tööle kohe, kui mind kutsutakse.

4. Kui majand nõuab minult tööd pühade ajal või pühapäevadel, ei ole minul õigust keelduda töötamast.

5. Kui ma pühade ajal või äripäevadel ilma majandi loata kuhugi lähen, siis olen kohustatud viidetud päevad tööga tasuma.

6. Kui ma haigestun või suren, siis on minu perekond kohustatud minu asemel töötama.

7. Mitte mingil juhul ei tohi ma enne tähtaega töötamast loobuda. (Ajakiri „Partinaja Žizn“ nr. 2, 1948, lk. 64.)

Naist veel rohkem orja olukorda alandavat dokumenti on raske kujutleda. Kuid nii polnud mitte üksnes krahv Potocki, vaid kõigi mõisnike juures.

Mitte vähem alandavad polnud perekonnasuhteid määravad seadused. Ka nendes oli naine õigusteta olukorras.

Lenin nimetas abielu- ja perekonnaseadusi tsaari-Venemaal eriti silmakirjalikeks, jultunuiks ja alatuiks.

Näitena võiks tuua järgmisi eeskirju:

„Naine peab alluma mehele kui perekonnapeale, olema ta juures armastuses, austuses ja täielikus kuulekuses, osutama talle kui maja peremehele meelehead ja sõprust.“

„Naine on kohustatud alluma oma abikaasa tahtele. Kui mees kuhugi sõidab, peab naine talle järgnema.“

„Naine ei või asuda tööle ilma mehe loata.“

Samuti ei olnud naisel õigust iseseisvalt käsutada oma vara. Abielludes lakkas naine, tsaari seaduste järgi, olemast iseseisev inimene. Ta jäi isegi ilma passist ja kirjutati mehe passile. Kui laste isa suri, siis naine ei võinud olla laste hooldajaks, sest tsaari seaduste põhjal ei usaldatud naiselä alaealiste laste hooldamist. Emä ja lapse tervise eest tsaarivalitsus üldse ei hoolitsenud. Sünnitusmajad olid harulduseks. Neid leidis vaid suurtes linnades. Kogusummas oli tsaari-Venemaal sünnitusmajades vaid 7000 voodikohta. Neid võisid kasutada vaid jõukad, vaesematele oli arstiabi kasutamine kättesaamatu. 95% naistest sünnitas ilma arstiabita. Seetõttu oli surevus sünnitajate hulgas erakordselt suur. Iga aasta suri sünnitamisel keskmiselt 30 000 ema.

A. P. Tšehhov oma jutustuses „Maja ärklikorraga“ kirjeldab naise elu Venemaal:

„Ei ole tähtis see, et Anna suri sünnitamisel, vaid see, et kõik need Annad, Mariad ja Pelagejad varavalgest pimedani küürutavad selga, on haiged üle jõu käiva töö tagajärjel, kogu eluaeg värisevad näljaste ja haigete laste eest, kogu eluaeg kardavad surma ja haigusi, kogu eluaeg arstivad end, vananevad varakult ning surevad poris ja lehas; nende lapsed, saades täisealisteks, algavad sama muusikat. Nii mööduvad sajandid, ja miljonid inimesed elavad hullemini loomadest — ainult tüki leiva pärast, piineldes alatises hirmus.“

Töötajate riikliku meditsiinilise abi puudumine kutsus pidevalt esile haigusi ja tohutu surevuse. On teada, et revolutsioonieelsel Venemaal suri iga aasta kaks miljonit last. Töötajate perekonnad elasid puuduses, külmas ja näl-

jas. Oli häda, kui suri perekonna toitja, perekonnapea. Selline perekond oli määratud kerjuslikult olelemisele, — kodanluse ja mõisnike riigil ei olnud huvi hoolitseda vaestlaste eest. Kõige vähem mõtles ta töötajate materiaalsest, eluolustikulisest heaolust. Vastupidi, kõik tema püüdlused olid suunatud sellele, et töötajailt välja pumbata suuremaid kasumeid ja sissetulekuid keisrikoja, rohkearvuliste tsaari ametnike, sandarmeeria, politsei ja armee ülalpidamiseks.

Töötajate perekondade peade kohal rippus alatine viletsus. Rjasani oblasti arhiivis on säilinud kohaliku arsti üleskirjutused. Üks 1914. a. tehtud märkmeist on järgmine:

„Eile olin kutsutud haigete laste juurde Kassimovkasse. Vanemal tüdrukul, seitsmeaastasel Zinal, oli gripp, viieaastasel Ljubal ja kaheaastasel Liisal läkaköha. Viiekuine rinnalaps oli samuti haige. Kaheksa-aastane Kolja, kõige vanem, elab sugulaste juures, sest kodus on suid isegi palju. Isa, trükiladuja, suri kuu tagasi. Perekond jäi elatusvahenditeta. Ema, endine külakooliõpetaja, ei leia mingit tööd. Korteris on ainult 8 kraadi sooja. Ahju ei köeta. Puid jätkub ainult homseks. Lapsed suruvad end külmast kokku, kõhivad lakkamatult ja küsivad süüa.“

Vana arsti poolt kirjutatud andmed pole erandiks, vaid kujutavad tüüpilist töölise ja talupoja elu.

Naissoost elanikkonna õigusteta olukord põhjustas paratamatult ka tema kultuurilise mahajäämuse. Revolutsioonieelsel Venemaal oli ainult 13⁰/₀ kirjaoskajaid naisi. Haridus oli kättesaadav vaid neile, kes omasid kõhukat kukrut. Hariduse juurde pääsesid ainult vürstitarid, krahvitarid ja mõisnike ning vabrikantide tütreid.

Enne revolutsiooni vene ülikoolidesse naisi üldse ei võetud. Tsaarivalitsuse poolt loodud takistused tegid keeruliseks naiste juurdepääsu ka teistesse kõrgematesse õppeasutustesse. Teaduslikule tööle naisi ei lastud.

Eriti raske revolutsioonieelsel Venemaal oli ida-alade rõhutatud rahvaste naiste olukord. Vähe sellest, et naine oli siis õigusteta ja sai julma surve osaliseks. Peale selle oli naine rõhutatud algul oma isa, hiljem mehe poolt. Ta ei võinud näidata end katmata näoga. Kogu tema elu allus sajan-

dite jooksul juurdunud usulistele kommetele. Naine oli ostu-müügiesemeks, nagu ükskõik milline kaup. Mehel oli õigus karistamatult tappa naist, kui ta milleski tema vastu eksis. Laialt oli levinud mitme naise pidamine. Kohtus tunnistajana võrdus naise hääl poole mehe häälega. Vanade mägirahvaste vanasõna järgi „naine peab töötama rohkem kui eesel, sest eesel sööb õlgi, naine aga leiba“.

Selge ettekujutuse idamaa naiste olukorrast annab järgmine väljavõte Kesk-Aasia naiste kirjast Nõukogude Taga-Kaukaasia naistööliste ja talunaistele:

„Emiiri Buhhaaras (praegune Usbeki NSV territoorium. A. N.) valitseb naiste üle viis peremeest: esimene peremees on jumal, teine peremees emiir, kolmas peremees see, kes annab tööd, neljas peremees mulla ja viies peremees on oma mees. Meid müüdi raha eest, riisi eest, vahetati igasuguste kaupade vastu, lastena pandi meid mehele vanameestele, kel peale meie oli juba teisi naisi.“

Eespooltoodud faktidest nähtub, kui raske ja õigusteta oli naiste osa vanal tsaari-Venemaal ja milline hiiglatöö tuli teha bolševike parteil ja nõukogude võimul, et kiiresti ja alatiseks lõpetada sünge minevikuga.

Naiste olukord kodanlikus Eestis

Ka kodanlik Eesti ei erinenud ükskõik millisest kapitalistlikust maast. Eestis valitses sama ekspluataatorlik kord, valitsesid samad kapitalismile omased seadused. Naiste olukord erines vähe sellest õigusteta olukorrast, mida me nägime tsaari-Venemaal ja näeme praegu teistes kapitalistlikes maades. Naiste poliitilisest ebavõrdsusest annab tunnistust kas või seegi fakt, et kõrgema võimuorgani, riigivolikogu, koosseisus polnud ühtki naisaadikut.

Kodanlikus Eestis ei lastud naisi üldse juhtivaile kohtadele riigiaparaadis. Siin, nagu igas teiseski kodanlikus riigis, oli juurdunud alandav reaktsiooniline teooria naissoo

vähemväärtuslikkusest, sellest, et naine juba looduslikult on kõlbmatu ühiskondlikuks tegevuseks, et tema osaks on vaid perekond, köök ja kirik.

Kodanliku Eesti põhiseadus kuulutas vaid sõnades naise üheõiguslikkust, tegelikult oli naine piiratud õigustega ja kõrvaesuritud olend ühiskonnas. See ilmneb ka kodanlikus Eestis kehtinud seaduste mõttest. Õieti olid kodanlikus Eestis naistel õigused veelgi rohkem kitsendatud kui paljudes teistes kapitalistlikes maades. Kodanlus jättis püsima kõik tsaariaegsed seadused, mis olid tagurlikemad maailmas. Kuid Baltimaadel kehtivad seadused olid tagurlikemad nendestki, mis kehtisid teistes Venemaa osades.

Balti Eraseaduse järgi oli mehel õigus nõuda naiselt sõnakuulmist ning mehe tahtmisele alistumist; määrata elukoht ning sundida naist endale järgnema; nõuda naiselt, et ta võtaks osa mehe juhtimisel olevast majandi tööst ning tarbe korral annaks mehele ülalpidamist.

Abielludes muutus naine mehe eestkosteluseks. Mehel oli õigus kasutada ning valitseda naise vara. Mees polnud kohustatud andma aru oma naise varanduse valitsemisest. Mehe tegude eest, mis olid tehtud kas enne või pärast abiellu astumist, vastutas naine oma varandusega, mees aga polnud kohustatud tunnustama naise võlakohustusi ega neid tasuma.

Kui vanemate arvamused lastekasvatuse küsimustes olid lahkuminevad, oli otsustav mehe arvamine.

Peale õigusliku ebavõrdsuse valitses ka majanduslik ebavõrdsus. Naiste töö eest makseti tunduvalt vähem tasu. Kuid töötasu kodanlikus Eestis oli niigi üks madalamaid Euroopas. Kvalifitseeritud tööle ei pääsenud naised üldse.

Eriti raske oli leida tööd vastavalt oma erialale kõrgema haridusega naistel. Tartu ülikooli lõpetajaist oli 26% naise ja 74% mehi. Samavõrdselt ei olnud aga kaugeltki naise vastutavatel juhtivatel kohtadel. Vastupidi, sinna naised üldse ei pääsenud. Kohtualale ei lastud naise üldse. Samuti ei leidunud tööstuses naisinseneri ega — tehnikuid. Kodanlikus Eestis valitseva tööpuuduse tõttu polnud võimalik saada kohti isegi kõrgema haridusega meestel, rääkimata naistest.

Endine naistöoline, nüüdne NSV Liidu Ülemnõukogu saadik Salme Pello meenutab, kuidas ta 1934. aasta sügisel tuli Tallinna raudteejaama ametniku juurde tööd küsima. Kui temalt küsiti, millist tööd ta soovib, vastas Pello, et ta tahab õppida vaguni-lukussepaks. Säärane vastus ajas ametniku marru.

„Teie asi,“ karjus ta, „on vaguneid koristada, põrandaid ja aknaid pesta. Rohkemat ärge arvestage.“

Nii suhtuti naisesse mitte ainult raudteetranspordi alal, vaid kõikjal.

Kodanliku Eesti ajalehtedest leiame rohkearvuliselt fakte, mis näitavad naiste rasket olukorda.

29. jaanuaril 1926. a. „Päevalehest“ näiteks leiame selliseid naise lohutamatut muret kajastavaid kuulutusi nagu:

„Kallid linnaprouad, halastage ja andke vaesele maatütarlapsele teenistust. Olen suures puuduses. Teatada Koidu 72—6.“

„Andke tööd korralikule tütarlapsele. Olen lõpetanud keskkooli. Teatada selle lehe talitusse Maret — 276.“

Sel päeval otsisid ajalehe kaudu tööd veel kolme kohalikku keelt valdav haritud naine, kutsekooli lõpetanud tütarlaps, insener-keemik, rätsepa abiline ja palju teisi, kogusummas 53 inimest.

Tööpuudus kodanlikus Eestis oli tavaline nähtus. Tuhanded inimesed rändasid mööda maad ringi tööd otsides, saades enamasti vaid hooajatöödele hallparunite juurde.

Selles kõiges polnud midagi imestamisväärset. Kodanlik valitsus, saanud võimule lääne-imperialistide täakide abil, laostas ka kogu Eesti suurtööstuse, mis siin oli enne Esimest Maailmasõda. Likvideeriti ja laastati sellised ettevõtted nagu Vene-Balti laevatehas, Bekkeri tehas, Peetri tehas, „Dvigatel“ ja teised, millede töötasid kümned tuhanded töölised. Kodanlus surus kokku sellised suured tekstiiliettevõtted nagu kuulus Kreenholmi Manufaktuur. Kui 1914. aastal oli seal 13 000 töolist, siis kodanluse päevil jäi sinna ainult umbes poolteist tuhat töolist. Ule kümne tuhande töölise oli sunnitud jätma oma tööala ja rändama otsima tööd ja leiba. Mitte aga leides tööd oma kodumaal,

tuhanded töötajad rändasid võõrsile: Ameerika Ühendriikidesse, Brasiiliasse, Rootsi.

On arusaadav, et eriti raskelt rõhus tööpuudus just naisi. 1926. a. 6. mai „Vaba Maa“ teatab majanduslikest raskustest, mille tõttu seoses ühiskondlike tööde katkemisega, üle 500 naise on jäänud tööta ja on väga raskes olukorras. Töötud naised käivad linna hoolekandeosakonnas toetust nõudmas, „et kuidagi üle elada sooja aja saabumiseni“.

Tööpuudusega kaasuv ainealine puudus põhjustas paratamatult kuritegevuse tõusu. 1932. a. 4. oktoobri „Päevaleht“ avaldab kodanlikule Eestile iseloomulikke märkmeid Narvast. Siin teatatakse, et Rakvere-Paide rahukohtunik on vaadanud läbi Varvara Säki süüdistusasja, keda süüdistati lapse tapmises. Kohus mõistis ema 12 aastaks sunnitööle, koos kõigi õiguste kaotamisega.

„Süüalune,“ teatab ajaleht, „avaldas kohtus puhtasüdameliselt, et ta pani toime tapmise puuduse tõttu, kuna lapsega ei võetud teda tallu tööle.“

Kuid ka paljud töötajad polnud paremas olukorras. Nii teatas „Päevalehe“ kirjasaatja, kes külastas Rakvere linna kodanikku Pauline Palmi, kaheksa lapse ema: „Perekond asus väikeses toas Metsa tänavas. Ööseks pandi põhukotid põrandale ja magati nendel. Väikesed lapsed ei saanud talvel tänavale minna, sest neil puudusid jalatsid.“

Nii elas vaesem kiht Tallinnas, Narvas, Tartus, Pärnus ja teistes linnades. Et perekonda kuidagi toita, suunasid vanemad oma lapsed varakult kas vabrikusse või tallu tööle.

Kuid ka neil vanemal, kel õnnestus suure vaeva ja raskustega oma lastele haridust võimaldada, polnud sellest hiljem rõõmu. Kodanlikus Eestis oli tavaliseks nähtuseks, et näiteks insenerid olid sunnitud töötama ettekandjatena, juristid kojameestena jne. Kodanlus, kes ei näinud heameelega, et rahva hariduslik tase tõuseb ja seega laieneb ka silmaring, rääkis korduvalt nii ajakirjanduses kui ka riigivolikogu kõnetoolidelt haritlaste üleproduktioonist ja selle ettekäändega taotleti kulude vähendamist haridusele.

Kujuka pildi töötü intelligentsi olukorrast kodanliku võimu aastail annab jutuajamin Tallinna 17. Keskkooli

õpetaja Olga Kotkaga, mis on avaldatud „Sovetskaja Estonias“ 31. okt. 1947. Olga Kotkas jutustab:

„Lõpetasin Tallinna õpetajate seminari 1930. aastal 20-aastase tütarlapsena väga hea tunnistusega.

Seitsmekümne kahest inimesest, kes minuga koos lõpetasid seminari, said kohe tööle vaid viis inimest. Minu kolmekümnest kursusekaaslasest said kohad vaid kaks. Nendest üks andis, nagu räägiti, altkäemaksu, teisel aga oli vend Kuressaare linnas valimiskomisjonis, mis võttis õpetajaid tööle.

Usun, et paljud õpetajad meenutavad veel praegu väri- naga südames, kuidas võeti õpetajaid tööle kodanlikus Eestis. Olid niinimetatud õpetajate valimised, midagi müügi- ehk oksjonitaolist, kus komisjon, koosnedes kohaliku võimu esindajaist, nimetas või, õigemini, kauples pedagooge. Erinevus oksjonist seisis vaid selles, et seal aeti hind kõrgeks, siin aga alla. Õpetajate valimisel võeti ametisse need, kes nõustusid minimaalse, peaaegu kerjusliku palgaga.

Ka minul tuli osa võtta sellistest valimistest 1930. aastal.

Sõitsin koos oma sõbratariga Inglitesse Harjumaal, kus oli välja kuulutatud kolm vakantset õpetajakohta.

Jõudnud kohale, kuulsime, et kolmele kohale kandideerivat umbes seitsekümmend inimest, kes on andnud avalduse. Isiklikult ilmusid kohale kolmkümmend kaheksa. Nendest olid tulvil kõik vallavalitsuse ruumid ja osa istus aias. Kõikide näod olid sünged, kuna käisid kuuldused, et see kõik on ainult komöödia, kuna kandidaadid on juba kohapeal olemas, et kõik on juba otsustanud mõjukad tutvused ja altkäemaksud. See osutuski tõeks. Kandidaadid kutsuti välja ja vaadati üle, ja neile ei esitatud küsimusi isegi mitte viisakuse pärast. Kolmekümne kaheksast kokku- tulnud kandidaadist ei valitud ühtki.

Suve jooksul tuli mul olla kolmel sellisel „valimisel“. Koputasin kõikide koolide ustele. Kohta ja teenistust mul ei olnud. Tarvitseb vaid lisada, et minu isa, sadamatöoline, jäi samaaegselt vagoneti alla ja invaliidistus. Pidin leidma tööd, mis ka ei juhtuks.

Nüüd te mõistate, miks „Päevalehes“ (4. jaan. 1930. a.)

ilmus kuulutus, milles teatati, et „Noor, haritud, viisakas tütarlaps soovib tööd perekonda laste juurde või ükskõik millisele alale...“

Ma ei maininud kuulutuses seda, et olen õpetaja. Vaevalt oleks see kedagi huvitanud. Ma kirjutasin lihtsalt „haritud“, soovides äärmisel juhul saada vähemalt intelligentse perekonda, mitte aga äritsejate juurde, kes on valmis sul kolm nahka seljast võtma.

Tööpakkumist minu kuulutusele ei tulnud.

Ühel päeval otsustasin, et enne ma koju ei tule, kui olen leidnud tööd. Ja sel päeval sain ma koha ühte välismaalaste perekonda. Töötasin kogu suve teenijana. Alles järgneval aastal õnnestus mul saada kasvatajaks lastesõime, mis oli organiseeritud ühe heategeva seltsi poolt. Kuid kümne kuu möödudes suleti lastesõim toetuste puudusel. Seejärel õnnestus mul siiski leida töökoht oma eriala järgi ühes Tallinna koolis, missugune koht jagati üheaegselt kolme pedagoogi vahel. Üheks õnnelikuks olin mina. Meile öeldi, et kevadel tulevad valimised sellele kohale.

Minus tärkas väike lootus, sest minu tundidega oldi väga rahul. Kuid 1932. aasta suvel koondati see koht.

Seejärel töötasin ma mõned aastad valvopedagoogina, see tähendab, ma istusin kodus ja ootasin igatsusega, milal mulle helistatakse haridusosakonnast. Helistati siis, kui haigestus mõni õpetaja mõnes Tallinna algkoolis ega saanud tundi ilmuda. Siis oli tarvis kiiresti riietuda ja kihutada tundi andma täiesti võõrasse kooli. Vahel ei helistatud päevi või isegi nädalaid. Neil teenistusaastail mulle staaži ei arvestatud, sest seda peeti ju ajutiseks tööks.

Lõpuks anti mulle pooleldi armu poolest, kuna ma mitu aastat olin niisama hästi kui ilma tööta olnud, osaline koht Endla tänava algkoolis. Nii ma töötasin kuni nõukogude võimu kehtimapanekuni Eestis. Kümme aastat taotlesin ma õigust tööle ja ainult nõukogude võim andis mulle selle õiguse.“

Kui palju selliseid tütarlapsi, sääraseid Olga Kotkaid, kes suure vaevaga olid saanud hariduse, olid kodanlikus Eestis hädas ja puuduses. Aastate jooksul ei õnnestunud neil saada tööd oma eriala järgi.

Alatine töötus ja töötajate aineeline viletsus viisid selleni, et elanike arv pidevalt vähenes. Kodanluse võimuaastail toimus tegelikult eesti rahva väljasuremine, sest surevus ületas tunduvalt sündivuse. Nagu teatab 1938. a. 20. jaanuaril „Päevaleht“, suri 1937. aasta jooksul üksnes Tallinnas 300 inimest rohkem kui sündis. Üldse olid tolleaegsed ajalehed nõutud selles, et meil on nii palju lastetuid abielusid ja et nende arv järjest suureneb.

Kuid pigistati silmad kinni tõsiolude ees, et kodanlik valitsus ei teinud midagi töötava naise olukorra kergendamiseks ega osutanud mingit hoolitsust lastele. Naine võis vaid siis kuidagi suurte raskustega oma alal edasi jõuda, kui ta oli üksik või kui ta loobus laste sünnitamisest. Laps aga viis naise hulgaks ajaks või isegi jäädavalt tööst eemale, sest töötaval emal polnud võimalik oma last kuhugi jätta. Emaõnn kodanliku korra tingimustes pidurdas naise tööd. Laste sünnitamine oheldas naise lastetoa ja köögi külge. Kodanlik valitsus kiitles küll oma „demokratismiga“, oma „kultuuriga“, kuid sõnad erinesid suuresti tegudest. Kodanliku valitsuse tegude ja sõnade vahel oli tohutuis mõõteis distants. Kapitalistid ei hoolitsenud mitte töötajate heaolu eest, vaid selle eest, kuidas rahvast hoida kütkeis ja kuu- lekuses.

Rahva hariduse ja tervishoiu jaoks ei olnud valitsusel summasid. Samal ajal aga anti miljoneid markasid kaitse- liidu — kodanliku korra puutumatus hoidmiseks ja tööta- jate klassiteadvuse lämmatamiseks loodud fašistlike relvas- tatud jõudude — ülalpidamiseks.

Eesti riigi 1926. aasta eelarve valgustab kujukalt valit- suse poliitikat. „Päevalehe“ andmeil oli lasteaedade ja lastekodude ülalpidamiseks assigneeritud vaid üsna tühine summa, 500 000 marka, kaitseliidu ülalpidamiseks aga anti samal ajal ainuüksi Tallinnas välja kaks miljonit marka.

Niisugused on faktid. Nad lükkavad veenvalt ümber muinasjutud kodanliku Eesti kõrgest elustandardist, mida levitatakse mõningate kodanlike natsionalistide poolt. Fak- tid räägivad selget keelt sellest, et kodanlik Eesti oli töö- tajaile kuri võõrasema.

Kus on väljapääs?

Inimkonna progressiivsed esindajad on tõstnud paljude sajandite jooksul protestihäält naise ebaõiglase ja alan-dava olukorra vastu. Eriti ägedalt ründasid naiste ebavõrdsust suured vene valgustatud ja revolutsi-oonilised demokraadid Herzen, Belinski, Dobroljubov ja Tšernõševski. Oma teoseis arvustavad nad teravalt tsaarivalitsuse pahesid, tema nürisust, julmust, pimedust ja ebaõiglust. Palju eredaid lehekülgi pühendasid nad vene naisele, tema kauni hinge avamisele, kaunidusele ja headusele.

A. I. Herzen kirjutas:

„Imelik asi, üheksateistkümne sajandi jooksul pole krist-lus õpetanud mõistma naises inimest. Näib, et palju kergem oli mõista, et Maa tiirleb ümber Päikese, ainult vaieldi ja lepitigi kokku; aga et naine on inimene, see käib üle mõis-tuse.“

V. G. Belinskile kuulub tähtis idee sellest, et naistele peab olema avatud tee kõikidele ühiskondliku elu aladele ja tegevusele; tee teaduse ja kunstimaailma peab olema naisele niisama avatud kui mehele. Ainult siis on ta tõeli-selt võrdõiguslik. Naine on, nagu meeski, kõigepealt ini-mene, ja alles seejärel naine ning perenaine. Piirata naise tegevust ainult perekonna ja köögiga, tähendab võtta talt inimese õigused.

A. N. Dobroljubov luges naise piiratud olukorda tema kaasaegses ühiskonnas omandiõiguse üheks küljeks, mis avaldub ühe inimese valitsemises teise poolt.

N. G. Tšernõševski oma kuulsas romaanis „Mida teha“ lõi imetlusväärse vene naise kuju, mis oli eeskujuks vene revolutsionääride tervele põlvkonnale.

Tšernõševski kirjutas: „Millise õige, läbitungiva mõis-tusega on loodus varustanud naist! Ja see mõistus jääb kasuta ühiskonnale — too tõukab ta eemale, too alistab teda, lämmatab teda, kuid inimkonna ajalugu oleks läinud kümme korda kiiremini, kui see mõistus poleks eemale-tõugatav ja hüljatav, vaid tegutseks.“

Tšernõševski, nagu teisedki revolutsioonilised demokraadid, mõistis, et naiste usuline ja majanduslik kütkehoidmine ja õigusetus tulenevad rõhumisel ja vägivallal põhjeneva tsaristliku korra olemusest. Kuid sellest kaugemale 19. sajandi vene eesrindlikud ühiskondlikud mõtlejad ei läinud. Nende viga seisis selles, et nad ei näinud tegelikke teid naise ikkest vabastamiseks, ei tulnud lihtsale järeldusele, et kodanliku korra tingimustes pole võimalik naisküsimumust lõplikult lahendada, et naiste tegeliku üheõiguslikkuse saavutamiseks on vaja teostada täieline pööre ühiskondlikes vahekordades.

Ainuõige naisküsimumuse teoreetilise ja praktilise lahenduse saavutasid marksistlik-leninlik teooria ja Lenini-Stalini partei. Ainult marksism-leninism, maailma eesrindlikem revolutsiooniline teadus, paljastab naiste ebavõrdsuse küsimuse kogu sügavuses, selle algpõhjused, nii ühiskondlikud kui ka klassiolemusest tingitud.

Marksism-leninism näitas, et naiste allasurumise juured peituvad ekspluataatorlikus, eraomandile tuginevas ühiskondlikus korras, kus kõik on müüdav ja ostetav, nii ihu kui ka hing, au ja südametunnistus, kus on mammona ülemvalitsus.

Lenin näitas kujukalt, et seal, kus eksisteerib kapitalism, kus säilib eraomandus maale, vabrikuile ja tehaseile, et seal, kus säilib kapitali võim, kus eesõigused on jäetud mehele, on naine mehe ori, ese, omand. „Mitte üheski kapitalistlikus riigis,“ ütles Lenin, „isegi mitte kõige vabamas vabariigis, pole naisel täielikku üheõiguslikkust.“ (Teosed, kd. XXIII, lk. 285.)

Lenin on alati pühendanud suurt tähelepanu töötavale naisele, võitlusele tema vabastamise eest kapitalismi juures vältimatust kahekordsest rõhumisest — rõhumisest nii ühiskonnas kui ka perekonnas, tema võrdõiguslikkuse eest, tema vabastamise eest kapitalismi ikkest. Lenin õpetas töölisklassi ja parteid, et naiste vabastamise küsimus on lahutamatu seotud kogu töölisliikumise küsimusega, võitlusega sotsialismi eest. Ta märkis, et ei saa olla vaba ühiskonda, kus naine on orjastatud. Ja seepärast ei suuda rõhutatud klassid kunagi saavutada täielikku vabadust, kui

nad ühtlasi ei võida kätte naistele täielikku vabadust ja võrdõiguslikkust. „Proletariaat ei või saavutada täielikku vabadust, kui ta ei võitle naistele kätte täit vabadust.“ (Teosed, kd. XXXV, lk. 41.)

Järelikult, nagu õpetab marksism-leninism, selleks, et hävitada naiste ebavõrdsus ja tagakiusamine ühiskonnas, on vaja hävitada kapitalism. Kapitalismi kukutajaks aga, samuti kui uue ühiskondliku korra, sotsialismi loojaks, on töölisklass. Üksnes tema on võimeline ühiskonna revolutsiooniliseks ümberkujundamiseks. Üksnes revolutsiooniline võitlus, töölisklassi võimas vabadusliikumine, võib viia võidule uue ühiskondliku korra, mis on vaba rõhujast ja ekspluataatoreist, ja kus samuti on kaotatud ka naiste ebavõrdsus.

Nii seob marksistlik-leninlik teadus naiste ebavõrdsuse kaotamise ülesande lahutamatuult töölisklassi üldiste revolutsioonilise võitluse ülesannetega, võitlusega kapitalismi kukutamise ja sotsialistliku ühiskonna eest. See marksistlik-leninlik seisukoht rajaneb sügavale veendumusele hulkade revolutsioonilisest jõust ja naiste võimetest, arusaamisele hulkade vabadusliikumisest ja klassivõitluse ajaloost.

Oma artiklis „Rahvusvaheliseks naistepäevaks“, mis on avaldatud „Pravdas“ 1925. a., kirjutab seltsimees Stalin, et mitte ükski võimas rõhutute liikumine inimkonna ajaloos pole toimunud kõigist rõhutavatest kõige enam rõhutute — naiste — osavõtuta. Vabadusliikumise suurtest ülesannetest, ohtlikust ja julgest teest, ei jäänud nemad, töötavad naised, ega võinudki jääda, kunagi eemale. Rõhutute vabadusliikumises tõusis esiritta sadu ja tuhandeid sangarlikke naisi. Kümned tuhanded naised seisid sunnismaisusest vabastamise eest võitlejate esiridades.

Seltsimees Stalin näitas, et töölisklassi revolutsiooniline liikumine, võimsaim kõigist rõhutud klasside vabadusliikumistest, tõmbas oma lipu alla miljoneid töötavaid naisi.

Töötavad naised, naistöölised ja talunaised, on töölisklassi suurimaks reserviks. See reserv esindab poolt elanikkonda. Kas naiste reserv saab olema töölisklassi poolt või tema vastu, sellest oleneb proletaarse liikumise saatus, pro-

letaarse revolutsiooni võit või lüüasaamine, proletaarse võimu võit või lüüasaamine. Seepärast seisab proletariaadi ja tema eesrindliku väesalga, kommunistliku partei, esimene ülesanne selles, et pidada otsustavat võitlust naiste, naistööliste ja talunaiste vabastamiseks kodanluse mõju alt, naistööliste ja talunaiste poliitilises valgustamises ja organiseerimises proletariaadi lipu ümber.

Kuid töötavad naised on mitte ainult reserviks, nad võivad ja peavad saama tööliklassi õige poliitika juures tõeliseks kodanluse vastu tegutsevaks tööliklassi armeeks. Kujundada naistöötajate reservist naistööliste ja talunaiste armee, mis tegutseks külg külje kõrval proletariaadi suure armeega, selles seisab tööliklassi teine ja otsustav ülesanne."

Juhindudes marksistlikust-leninlikust teadusest, jälgides Lenini-Stalini juhendeid, on bolševike partei kogu oma ajaloo vältel võidelnud julgelt, kindlalt ja otsustavalt naiste täieliku — nii poliitilise, majandusliku kui ka kultuurilise — võrdõiguslikkuse eest, töötavate naiste laialdaste hulkade kaasatõmbamiseks revolutsioonilisse liikumisse mõisnike ja kapitalistide vastu.

Bolševike partei üleskutsel liitusid naistöölistes ja talunaised üha aktiivsemalt revolutsioonilisse võitlusse, võtsid osa streikidest, teostasid agitatsiooni ja propagandat linnades ja külades, varjasid ning levitasid illegaalset kirjandust, veensid sõjaväge, et need ei tulistaks tööliste pihta, võitlesid barrikaadidel 1905. aastal. Bolševike partei juhtimisel võtsid töötavad naised osa tsarismi kukutamisest, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni teostamisest, mis avas inimkonna ajaloos uue ajastu, sotsialismi ajastu.

Pärast Suure Oktoobri võitu

. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tegi jäävvalt lõpu naise häbistavale olukorrale, tema õigusetusele. Kche pärast Oktoobrirevolutsiooni seadis Lenin ülesande organi-

seerida kogu ühiskondlik elu uuesti, alustada sotsialismi ehitamist. Selleks aga, et kiirendada uue, sotsialistliku ühiskondliku korra ehitamist, tuleb sellele kaasa tõmmata kõik töötava rahva hulgad. Eriti vajalikuks pidas Lenin naiste kaasatõmbamist tootmistegevusse, ühiskondlikule ja kultuuritööle. Ilma naiste kaasatõmbamiseta, ütles Lenin, on võimatu ehitada sotsialismi. „Ilma naisi ühiskonna teenistusse... poliitilisse ellu kaasa tõmbamata, ilma naisi nüristavast kodusest ja köögiolukorrast välja kiskumata ei saa kindlustada tõelist vabadust, ei saa üles ehitada isegi demokraatiat, kõnelemata juba sotsialismist...“ (Teosed, kd. XX, lk. 37—38.)

Kohe nõukogude võimu esimestel aastatel kindlustas Nõukogude valitsus naisele täieliku võrdõiguslikkuse mehega seaduslikul alusel. Lenin ütles: „Mitte ükski riik ja mitte ükski demokraatlik seadusandlus pole teinud naise heaks pooltki sellest, mis tegi nõukogude võim juba kohe oma olemasolu esimestel kuudel.“ (Teosed, kd. XXIV, lk. 468.)

Kuid võrdsust seaduse järgi pidas Lenin mitteküllaldateks naise täielikuks vabastamiseks. Naise võrdõigustamine seaduse järgi on vaid esimene samm tema tõeliseks ja täielikuks vabastamiseks. Naise tõeline vabastamine algas alles siis, kui algab väikemajapidamise massiline ümberkorraldamine suurmajapidamiseks, sotsialistlikuks majapidamiseks. Üksnes laialdane ühiskondlike sööklate, lasteaedade ja lastesõimede võrgu loomine vabastab naise väikestest kodustest toimingutest ja avab talle tee ühiskondlikust elust osavõtuks.

Naiste faktilise vabastamisega seoses nõudis Lenin nende viivitamatut kaasatõmbamist ühiskondlikule ning tootmistööle ja riigi valitsemisele. Ainult sel kombel, ütles Lenin, võivad naised meestele järele jõuda. Lenin ütles: „Me vajame, et naine-tööline saavutaks võrdsuse mehe-töölisega mitte ainult seaduse järgi, vaid ka elus. Selleks on vaja, et naised-töölised võtaksid ikka rohkem ja rohkem osa ühiskondlike asutiste ja riigi valitsemisest. Valitsedes õpivad naised kiiresti ja jõuavad meestele järele.“ (Teosed, kd. XXV, lk. 40—41.)

Lenin näitas, et Nõukogude riik muutub tugevaks ja kindlaks siis, kui sotsialistlikust ülesehitustööst võtavad osa kogu Venemaal miljonid naised. „Siis oleme veendunud, et sotsialismi ülesehitamise töö on kindlustatud. Siis tõendavad töötajad, et nad võivad elada ja võivad majandada ilma mõisniketa ning kapitalistideta. Siis seisab sotsialistlik ülesehitustöö Venemaal nii kindlalt, et mitte mingisugused välisvaenlased ja Venemaa sisevaenlased pole Nõukogude vabariigile kohutavad.“ (Teosed, kd. XXIV, lk. 472.)

Juhindudes Lenini õpetusest organiseeris partei kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu laialdast ja mitmekülgset selgitustööd naistöoliste ja talunaiste hulgas, et hõlmata neid aktiivsele osavõtule riigi juhtimisest, ühiskondlikust ja poliitilisest elust. 1918. aastal loodi parteikomiteede juurde naiste töö osakonnad, millele seati ülesandeks poliitiline selgitustöö naiste hulgas ja nende kaasatõmbamine aktiivsele tööle nõukogude ametiühingute- ja kooperatiivorganisatsioonides.

Partei seisukoht oli, et poliitiline selgitustöö naiste hulgas on esmajärgulise tähtsusega, sest sellest sõltuvad ka suurel määral Nõukogude riigi ja rahvamajanduse edusammud sotsialistlikus ülesehitustöös.

Artiklis „Naistöoliste ja maanaiste esimese kongressi viienda aastapäeva puhul“ kirjutas seltsimees Stalin 1923. a.:

„Naistöölised ja maanaised on võrdselt meestöoliste ja talupoegadega vabad kodanikud. Nad valivad meie nõukogusid, meie kooperative, neid võidakse valida nõukogudesse ja kooperatiividesse. Naistöölised ja maanaised võivad parandada meie nõukogusid ja kooperative, võivad neid tugevdada ja arendada, kui nad on poliitiliselt haritud. Naistöölised ja maanaised võivad neid nõrgendada ja õhnestada, kui nad on pimedad ja harimatud.“ (Stalin, Teosed V, lk. 339.)

Juba nõukogude võimu olemasolu esimestel aastatel tegi partei väga palju naiste poliitilise taseme tõstmiseks, nende kaasatõmbamiseks Nõukogude riigi ülesehitamiseks.

1927. aasta sügisel naistöoliste ja talunaiste nõukogude

liikmete kokkutulekul võeti kokku partei kümneaastase töö tulemus naiste hulgas. Neist tagajärgedest andsid tunnistust arvud: 1927. aastal võttis Nõukogudemaal ühiskondlikust tööst osa 620 000 naistöolist ja talunaist. Linnanõukogudes töötas sel ajal 21 221 naist, külanõukogudes 146 251 naist ja vallanõukogudes 45 741 naist. Viiekümnest kahest kubermangust oli valitud kohtukaasistujaks üle 102 000 naise. Üle 20 000 naise töötas talupoegade vastastikuse abistamise komiteedes.

Sellest ajast alates on partei saavutanud suurt edu naiste kaasatõmbamisel aktiivsesse poliitilisse ellu. Nüüd võtavad ühiskondlikust tööprotsessist osa mitte sajad tuhanded, vaid miljonid naised. Bolševike partei enese ridades on tänapäeval üle miljoni naise.

Parimaist parimad nõukogude rahva tütreid juhivad vahe- tult suurt Nõukogude riiki, olles ülemnõukogude ja koha- like nõukogude saadikuiks.

Huvitav on märkida järgmisi arve:

Esimesel nõukogude kongressil 1922. aastal valiti Kesk- täitevkomiteesse ainult 5 naist. 1937. aasta detsembris valis rahvas NSV Liidu Ülemnõukogusse saadikuiks juba 227 naist. Praegu on NSV Liidu Ülemnõukogus 227 naissaadi- kut, kes valiti sinna 10. veebruaril 1946. a. Üle 1700 naise on valitud liidu- ja autonoomsete vabariikide saadikuiks. Üle 456 000 naise on kohalike nõukogude saadikuiks.

NSV Liidu Ülemnõukogu kui Nõukogude riigi kõrgeima võimuorgani saadikuiks, on naised kõikidest rahvustest. Nende hulgas on ka viis eesti naist, kõigile tuntud revolutsioonilise võitluse suureid kujusid Juliana Telman, Olga Lauristin ja teised.

Kodanliku Eesti parlamendi koosseisus polnud ühtki naist. 1947. aastal valis eesti rahvas oma kõrgeimasse riigi- võimuorganisse, Ülemnõukogusse, 24 naist: naistöolisi, talunaisi ja intelligentsi esindajaid. Kohalikesse saadikute nõukogudesse on valitud 4740 naist, ühtteistkümmet neist on autasustatud „Sangar-ema“ ordeniga.

Juba need arvud tõendavad, et Nõukogude Eestis on tegelikult viidud ellu naiste üheõiguslikkus, nad on võrd- sete hulgas. Samaaegselt aga tõendavad need arvud, mil-

lise tohutu jõutagavara moodustab meie maa naissoost elanikkond ja kui kiiresti nad võivad oma arengus järele jõuda nõukogude korra tingimustes. Tänu bolševike partei püsivale hoolele on see jõud muutunud aktiivseks teguriks ühiskonnas; naised on astunud elava, loova töö juurde, on asunud ehitama sotsialistlikku ühiskonda.

Nende aastate kestel, mis on möödunud Eesti NSV vabastamisest saksa okupantide ikkest, on meie kodumaal, tänu bolševike partei juhtimisele ja abile, võrsunud tuhandeid eesrindlikke naisi, kes töötavad ennastsalgavalt ühiskonna hüvanguks. Nõukogude võim on avanud neile avara tegevusvälja oma võimete rakendamiseks.

Selles seisabki nõukogude rahvaliku demokraatia eelis, et ta vabastab kodanliku korra poolt rõhutatud rahvas peituvad jõud, töötajate laialdased hulgad, sealhulgas ka naised, ja paiskab nad loomingulise, riikliku, majandusliku ja kultuurilise tegevuse võimsale areenile.

Eesti NSV Ülemnõukogu saadikute hulgas näiteks leiame me silmapaistvate naiste hulgas ka lihtsaid töötajaid rahva enda keskest. Need on lihtsad nõukogude naised, naistöölised-stahhaanovlased, eesrindlikud talunaised, küla aktivistid ja töötava intelligentsi esindajad. Igaüks neist teeb oma kohal suurt ja tähtsast riiklikku tööd. Kes meist ei tunne Eesti NSV teenelist kunstnikku Olga Lundi? Ta sündis Saaremaal kaluri perekonnas. Juba varajastel noorusaastatel oli ta talutüdrukus, hiljem töötas trikootaäzibabrikus. Omades suurepäraselt häält, laulis ta töö juures ajaviiteks. Kuid kodanliku korra kitsastes ja lämmatavates tingimustes oli naistöölisel raske jõuda kutselise teatri lavale. Tema talent avanes täie jõuga alles nõukogude korra tingimustes. Praegu on ta Riikliku Teatri „Estonia“ kandvamaid jõude. 1946. aastal autasustas ENSV Ülemnõukogu Presiidium teda väljapaistvate teenete eest kultuuri alal ordeniga „Aumärk“. 1947. aastal valis eesti rahvas Olga Lundi ENSV Ülemnõukogu saadikuks. Endine kaluritütar ja taluteenija pole nüüd mitte üksnes silmapaistev artist, vaid ka riigi- ja ühiskonnategelane.

Kui toimuvad ENSV Ülemnõukogu istungjärgud Toompea lossis, võib näha presiidiumi laua taga istumas noort,

tagasihoidlikku naist. See on rahvasaadik Fatinia Voolmäe, ENSV Ülemnõukogu esimehe asetäitja. Ta oli alles neljateistkümneaastane, kui ta algas oma töökaiku õpilasena vaatermasinal Balti Manufaktuuris. Kodanlikus Eestis sai ta tunda kõiki tolele ajale omaseid tööpuuduse hädasid. 1940. aastal, kui kehtestati nõukogude kord, oli ta esimeste hulgas, kes, järgides Nõukogude Liidu eesrindlike töötajate eeskujul, läks üle mitmel tööpingil töötamisele. See oli tähelepanuväärne sündmuseks Balti Manufaktuuris. Ta hakkas andma vahetuse jooksul kolm korda rohkem produktiooni kui varem. Algul ta sõbrad, töökaaslased tsehhist, olid umbusklikud. Nad ütlesid: „Sinu uuenduste pärast aetakse meil nüüd üks kolmandik töötajaist tänavale. Kas oled unustanud, kuidas sa ise töötuna mööda tänavaid hulkusid!“

Aga kui neile seletati, et nüüd on nõukogude kord, ja kui töölised nägid, et vabrikust kedagi ei vallandatud, vaid, vastupidi, töölisi võeti isegi juurde — tööstust laiendati igati ning suurendati toodangut —, hakkasid Voolmäe eeskujul järgima ka teised.

Pärast Nõukogude Eesti taasvabastamist saksa okupantidest Voolmäe, naasnud sügavast Nõukogude Liidu tagalast, asus uuesti tööle Balti Manufaktuuris ja võttis aktiivselt osa vabriku ülesehitamisest. Ta edutati tsehi juhatajaks.

Laialdast populaarsust nii teadlaste kui ka õppiva noorsoo hulgas omab prof. Alma Toomingas. Ta juhatab farmakognosia kateedrit Tartu Riiklikus Ülikoolis. Peale selle on ta ENSV Teaduste Akadeemia tegevliige ja ENSV Tervishoiuministeriumi Teadlaste Nõukogu Farmatseutilise Komitee esimees. Talle on antud Eesti NSV teenelise teadlase aunimetus. Emajõe valimisringkonna töötajad valisid ta ENSV Ülemnõukogu saadikuks. Ta põlvneb paljulapselisest Virumaa talupoja perekonnast. Endised Tartu ülikooli kodanlikud juhid rääkisid tema kohta: „Andekas, kuid teistest assistentidest kaugemale ei või lasta, sest ta on ju naine.“ Nüüd aga tundub meile selline seisukoht otse naeruväärseks.

Eesti NSV Ülemnõukogu saadikute hulgas on ka talu-

naisi, näiteks Hilda Reinhold, Leida Kulbin, Heleene Saar jt., kes on kujunenud uue, nõukoguliku ja sotsialistliku suuna rajajaiks põllumajanduses. Need on naised, kes tulid nõukogude võimuga kohe kaasa, tundes, et nõukogude võim on neile omane võim ja bolševike partei on nende partei; nad tahtsid töötada kogu ühiskonna hüvanguks.

Kes oleksid olnud Fatinia Voolmäe, Hilda Reinhold ja paljud teised lihtsad naised, kui Eestis oleks edasi võimutsenud kodanlik klikk? Milliseks oleks kujunenud nende saatus: võib liialdamata öelda, et nende elu oleks olnud kitsas ja piiratud, täis puudust. Ei oleks olnud vähimatki väljavaadet tõusta kõrgemale. Fatinia Voolmäe oleks ekselnud ringi tööd otsides, sest väikeses Eestis oli tekstiilitöölise üleküllus. Hilda Reinhold oleks endiselt selgä sirutamata pidanud orjama hallparuneid. Ja nii paljud tublid naised, kes oma eesrindliku tööga on saavutanud laheda, mugava elujärje ja pälvinud austust, oleksid endiselt kas tööta või siis kodanluse poolt kurnatavad.

Seni tundmatute talentide avastamine, mida leidub rahva hulgas ammendamata, on bolševike partei üheks suuremaks saavutuseks. Just tänu nendele jõutagavaradele, mida pidevalt annab töötav rahvas ja mis vallanduvad ning rakenduvad kõikjal riiklikus ja ühiskondlikus elus, on nõukogude võim tõeline rahvavõim ja püsib vankumatult ja kindlalt.

Kuid nõukogude naised võtavad aktiivselt osa mitte üksnes riigi juhtimisest töötava rahva saadikute nõukogude näol. Mitte vähem tähtsaks tuleb pidada nende osavõttu kohtutegevusest. Nagu teame, ei tohtinud naised revolutsioonieelsel Venemaal olla kohtunikuks ega kaasistujaks. Meie Nõukogudemaal on rahvakohtunike hulgas 35% naisi. Samuti töötab palju naisi kraide ja oblastite kohtute esimeestena. NSV Liidu Ülemkohtu liikmete hulgas on 14 naist ehk 20,6%, liiduvabariikide ülemkohtute koosseisus on 33,9% naisi.

Eesti NSV rahvakohtunike ja rahvakaasistujate valimistel 9. veebruaril 1949. aastal valitud rahvakohtunike hulgas on 25 naist ehk 43,86% ja rahvakaasistujate hulgas 1373 naist

ehk 32,63%. ENSV Ülemkohtus töötab Ülemkohtu liikmetena viis naist, seega 30% kogu Ülemkohtu koosseisust. ENSV Kohtuministeeriumi Kohtuorganite Valitsust juhib naine — sm. Majorova.

Nii saavad ka eesti naised kõikjal osa Suure Oktoobri-revolutsiooni võidu tulemustest.

Aktiivsed osavõtjad sotsialistlikust ülesehitustööst

Nõukogude naise õigused on kindlustatud Stalinliku Konstitutsiooniga, mille § 122 on öeldud:

„Naisele antakse NSV Liidus mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naistele meestega võrdse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele; ema ja lapse huvide riiklik kaitse, raseduse puhul naisele puhkeaja andmine tööpalgaga edasimaksimisega; laialdane sünnitusmajade, lasteõimede ja lasteaedade võrk.“

Sellist paragrahvi ei ole ega saagi olla ühegi kapitalistliku maa põhiseaduses. Naist tõeliselt võrdõiguslikuks ühiskonnaliikmeks muuta võis ainult nõukogude võim, tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik. Naiste tõelise vabastamise ja loovale tööle kaasatõmbamise vajalikuks eelduseks on sotsialistlik omand tootmisvahendeile.

Juba nõukogude võimu kehtestamise esimestest päevadest kutsus partei naistöölisi ja talunaisi üles aitama oma aktiivse tööga kaasa tagala tööriindel, et võimaldada valgekaartlaste ja interventide jõukude kiiret purustamist, ja pärast kodusõja lõppu astuma võitlusse majandusliku laostumise ning näljaga. Sajad tuhanded naised vastasid partei üleskutsele. Nad taastasid ennastalgavalt vabrikuid ja tehaseid, seadsid korda transpordi, taaselustasid põllumajanduse.

Kui aga bolševike partei seadis suured maa industrialiseerimise ja kollektiviseerimise ülesanded ja kui oli vaja

koondada kõik nõukogude rahva jõud maa sotsialistlikuks ümberkujundamiseks, siis esitas seltsimees Stalin ka naisküsimumuse kogu ulatuses, rõhutades naistöolistete ja talunaiste osatähtsust maa majanduslikus elus, ja andis sellele küsimusele ka õige lahenduse.

See võimaldas kaasa tõmmata miljoneid naiti viisaastakute ülesehitustööle, põllumajanduse sotsialistlikule ümberkujundamisele, maa industrialiseerimisele.

Esimeste viisaastakute jooksul suurenes naiste arv mitmetes tööstusharudes kolmekordseks. Suure Isamaasõja eel oli tööstuses, transpordis ja ehitustöös tegev 11 miljonit naitst, mis moodustas ligi 40% kõigist töötajaist.

Naised asusid tööle rahvamajanduse kõikidel aladel. Samuti asusid nad tööle mitmesugustel erialadel, isegi sellistel, mida varem peeti ainuüksi meeste erialadeks. Esimeste viisaastakute jooksul kujunesid meil naitsmetalistid, naitselektrikeevitajad, naitstreialid, naitskaevurid, naitskaptenid, naitslendurid jne. Esimese naitsmasinisti, praeguse kolmanda järgu kindraldirektori, Zinaida Troitskaja initsiatiivil algas üle kogu maa laialdane liikumine naitvedurijuhtide ja nende abide eriala omandamiseks. Naitstraktoristid kutsusid naitst üles traktoristi elukutset õppima. Nad seadsid loosungi „Õpetada välja lühima aja jooksul meie põllumajandusele, mis rikastub üha rohkem traktorite ja kombainidega, 100 000 naitstraktoristi“. Sellele üleskutele vastas 200 000 tütarlast, kes omandasid traktoristi elukutse.

Naised omandasid kiiresti kõigis meie sotsialistlikes ettevõtteis tööstusliku töö keerulise tehnika, hakkasid juhtima üha täiuslikumaid masinaid ja agregaatte. Kõikjal, kus seda nõudsid kodumaa huvid, asusid naised tööle.

Naiste laialdane osavõtt kõrgelt mehhaniseeritud sotsialistlikust tootmisest võimaldus suuresti kõigi rahvamajanduse alade tehnilise rekonstrueerimise tõttu, üle kogu maa hargnenud kutsekoolide ja mitmesuguste kursuste võrgu tõttu ning samuti ka naiste tööstusliku väljaõppe tõttu, mis toimus otse ettevõtteis, tehnilise miinimumi ringides, stahhaanovlaste koolides ja mujal.

Tänu partei ja valitsuse hoolitsusele omandasid miljonid

naised sõjaeelseil aastail sotsialistliku tööstuse kõrgeltkvalifitseeritud töötajate erialad. Oma talendi, oma organisatorsete võimetega tõusid miljonid naised ettevõtete direktorite, osakondade juhatajate, vahetuste ja tsehhide ülemate kohtadele.

Naiste ennastalgav töö stalinlike viisaastakute jooksul etendas suurt osa meie maa muutmisel majanduslikult mahajäänud maast võimsaks ja eesrindlikuks tööstusriigiks.

Nõukogude ühiskondliku korra tingimustes said naised oma võimete ja loominguliste jõudude igakülgse arendamise võimaluse. Nõukogude võim avas naisele ukSED ülikoolidesse ja keskkõppeasutustesse. Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni ei lubatud naisi ülikoolidesse. Ka oli mitmeid takistusi naiste õppimiseks teistes kõrgemates õppeasutustes. Polnud juhus, et tsaari-Venemaal puudusid peaaegu täiesti naisinsenerid.

Nüüd kasutavad nõukogude naised laialdaselt oma õigust haridusele. Iga aastaga kasvab naisspetsialistide arv nii tööstuse kui ka transpordi alal. 1930. aastal oli Nõukogude Liidus ainult 3600 naisinseneri ja tehnikut. 1938. aastal oli neid juba 140 000, see on 39 korda rohkem, ja seda ainult 8 aasta jooksul.

Stalinlike viisaastakute jooksul muutus põhiliselt ka naiste elu külas. Kolhoosikord vabastas naise kurnavaist ahelaist, andis talle sõltumatuse ja iseseisvuse. Kui varem individuaalmajapidamises töötas naine isa heaks, seejärel mehe heaks, siis nüüd kolhoosis lõikab ta ise oma töövilja. Tööpäevade süsteem muutis naise sõltumatuks, asetas ta võrdsele pulgale mehega. „Mis puutub naiskolhoosnikuisse endisse, siis peavad nad meeles pidama kolhooside võimu tähtsust naiste jaoks, nad peavad meeles pidama, et ainult kolhoosis on neil võimalus meestega üheväärsaks saada. Ilma kolhoosideta on ebavõrdsus, kolhoosides — võrdõiglikkus. Seltsimehed naiskolhoosnikud pidagu seda meeles ja hoidku kolhoosikorda nagu silmatera,“ ütles seltsimees Stalin esimesel üleliidulisel kolhoosnikute ja lööktöölise kongressil 1933. a. (Leninismi küsimusi, lk. 371.)

Kolhoosikord muutis naise aktiivseks ühiskonnaliik-

meks, avastas tema organisatoorsed ja juhtimisvõimed. Nõukogude võimu aastate jooksul kasvas külades naiskolhoosnikute hulgast sotsialistliku põllumajanduse ja loomakasvatuse eesrindlik kaader.

Juba sõjaeelsetel aastail said sajad tuhanded naistöölised ja kolhoosnikud kolhooside esimeesteks, loomakasvatust-farmide esimeesteks, lülivanemateks, traktoristideks ja kombainriteks, agronoomideks, zootehnikuteks, mehaanikuteks ja masina-traktorijaama direktoriteks. Kolhoosikord tegi põllutöö auasjaks ja lõi külas tõelisi töökangelasi. Naised olid sotsialistliku võistluse algatajaiks maal, nad tõstsid esimestena sotsialistliku võitluse lipu kõrgete viljasaakide eest, kõrgetoodangulise töö eest traktoritel ja kombainidel. Tarvitseb vaid meenutada Maria Demtšenko, üle kogu maa kuulsa suhkrupeedikasvataja, ja Praskovja Angelina, silmapaistva traktoristi — praeguste töökangelaste nimesid. Nad olid 1935. aastal esimesest üleliidulisest stahhaanovlaste nõupidamisest osavõtjaiks ja nad panid aluse kolhoositalurahva võimsale liikumisele põllumajandussaaduste ülikül-luse eest Nõukogudemaal.

Kui puhkes Suur Isamaasõda, tõusid nõukogude naised koos oma isade, poegade ja vendadega sotsialistliku kodu-maa kaitseks. Järgnedes bolševike partei ja suure Stalini üleskutsele, pühendasid naised end sõja esimestest päeva-dest peale ühele eesmärgile: vaenlase purustamisele ja võidu saavutamisele. Tuhanded nõukogude naised läksid rindele ja partisaaniüksustesse. Kodumaa kaitsjate keskel oli naisi, kes olid tankistideks, lenduriteks, snaiperiteks, side-lasteks, luurajateks jne. Kogu sõja kestel võttis rindetege-vusest osa naisvabatahtlike osavihimi lennukasvandikest moodustatud naiste kergepommilennukite polk. Polku juha-tas Kubani kasakatar Jevdokia Beršatskaja. Sangarlike tegude eest rindel anti talle Nõukogude Liidu kangelase au-nimetus. Nelja aasta jooksul läbis polk kuulsusrikka sõja-tee Põhja-Kaukaasiast Berliinini.

Lahinguliste teenete eest rindel on autasustatud üle 120 000 nõukogude naise Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega. 62 naisele on antud Nõukogude Liidu kangelase aunimetus.

Kuid sõja-aastate jooksul kandsid nõukogude naised oma õlgadel ka tagalatöö pearaskust. Nad asendasid oma rindelelänud mehi, poegi ja vendi kõigis rahvamajanduse harudes. Naised töötasid tehastes, et varustada armeed, anda talle tanke, lennukeid ja kahureid. Naised asendasid mehi ka kolhoosipõldudel selleks, et lakkamatult varustada linnu ja armeed toiduainetega ning tööstusi toorainetega. Nõukogude naiste saavutused neil katsumusrohkeil sõja-aastail lähevad alatiseks meie maa kuulsusrikkasse ajalukku. Naised ilmutasid sõja-aastail tohutut vastupidavust, mida ei purustanud mingid raskused.

Nende ridade autoril tuli viibida sõjapäevil kaugel Siberi külas Kutõrlahhis, Soldatski rajoonis, Omski oblastis, kus ta võis kogeda naiste tõeliselt ennastalgavat tööd. Külas asus meierei. Sõjaeelseil aastail oli see tavaline käitis, nagu neid on Siberis palju, mis millegagi eriti silma ei paistnud. Kuid sõja ajal sai ta tuntuks üle kogu maa. Käitis sai lakkamatult liha- ja piimatoodete ettevõtete üleliidulisi preemiaid, sotsialistliku võistluse preemiaid.

Kuulsust tõid tehasele just naised, sest siin töötasidki peamiselt naised. Käitise direktoriks oli kommunist Aleksandra Saržina, meistriteks ja inspektoriteks samuti naised, laborantideks naised, majandusala juhatas naine, naised saagisid tünnilaudu, olid aamisseppadeks, aurukatla juures seisis naine. Ainsaks töötajaskonna meessoost esindajaks oli tehase pearaamatupidaja, elatanud inimene, keda vanaduse tõttu rindele ei võetud.

Juba sõja esimestel kuudel tulid naised rindelelänud meeste asemele käitisse. Kiiresti omandasid nad uue eriala ja tegid oma tööd niivõrd hästi, et neist hakati rääkima rajoonis ja kogu oblastis. Selliselt võttis väike ettevõtte kauges Siberis lahutamatu osa ühisest eesmärgist, võitlusest saksa röövvalutajate vastu, vabrikus töötavad naised aga muutusid võitlejateks, kes toetasid rinnet oma tööga.

Sõjaeelseil aastail sai käitis abi väljastpoolt: metsatöölised varustasid teda kütteainetega, tünnilaudu saadeti oblasti piimatööstuse kontorist, hobuse toitu transpordile saadi riiklikest fondidest, jääd hankisid kolhoosnikud.

Kuid sõjaperioodil otsustasid naised:

„On häbi nüüd, sõja ajal, riigilt midagi nõuda, või arvestada kolhoosnikute abiga. Vastupidi, tuleb omalt poolt riiki abistada.“

Lõpetanud tööpäeva, võtsid käitise töölised ja teenistujad kirved ja saed ning läksid metsa puid varuma. Kogu ületundidest saadud töötasu andsid naised riigikaitsefondi ja tankikolonni „Rindesõbratarid“ heaks. Käitises ei esinenud seisakuid kütte puudusel, ta oli alati rikkalikult küttega varustatud.

Varakevadel, kui oli tarvis jääd varuda, läksid naised jällegi ise järvele ja tagasid omal jõul käitise jää vajaduste rahuldamise.

Kevadel asusid naised adra, äkke ja külvimasina taha, et külvata kaera käitise hobuste tarvis.

Uhe sõnaga, kõik, mis oli vajalik käitise katkestamatu produktsiooni väljalaskmiseks, tegid naised omal jõul, tööst vabal ajal ja puhkepäevadel.

Keegi ei kurtnud ega kaevanud raskuste üle. Sõda lähendas inimesi, nihutas tagaplaanile isikliku elu, allutas kõik rinde vajadustele, murele ja hoolele kodumaa saatuse eest.

Käitise laost saadeti iga päev välja tonnide viisi võid, kuivatatud juustu, kuivatatud kohupiima, kaseini ja teisi piimasaadusi rinde ning keskuste tarbeks. Kogu sõja vältel polnud ainustki kuud, millal käitis poleks täitnud riiklikku plaani. Käitise naiste ennastsalgava töö organiseerijat Aleksandra Saržinat autasustati NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt Tööpunalipu ordeniga.

Nii töötasid sõja-aastail tagalas piiritu andumusega oma sotsialistlikule kodumaale bolševike partei poolt kasvatatud ja karastatud nõukogude naised.

Kuid naiste osavõtt kodumaa kaitsest oli mitmekülgne. Sajad tuhanded naised valmistasid kinke rindemeestele, hoolitsesid haavatud võitlejate eest, annetasid ja kogusid annetusi tankide ja lennukite ehitamiseks Nõukogude armee jaoks. Turkmeenia naised näiteks loobusid oma traditsioonilistest ehetest ja andsid armee fondi ligi 500 puuda hõbedat. Ligi pool miljonit naist oli doonoriteks ja andis oma verd haavatud sõdurite ja ohvitseride päästmiseks ning nende tervise tagastamiseks. Ainuüksi Moskvast võis loen-

dada üle 15 000 doonori, kes andsid haavatuile 432 000 kg verd. Nende hulgas oli 94% naised. Ule 5000 naisdoonori on autasustatud ordenite ja medalitega ning rinnamärgiga „NSV Liidu teeneline doonor“. Ka ilmutasid nõukogude naised sõja ajal erakordset hoolitsust orbudeks jäänud laste eest. Ainuüksi Vene NFSV-s on lapsendatud ja patroneeritud 200 000 sõja ajal vanemateta jäänud last.

Lugematuiks võitlus- ja töösaavutusteks innustas sõja-aastail nõukogude naised sügav usk Lenini-Stalini parteisse, piiritu andumus oma kodumaale. Seltsimees Stalin hindas kõrgelt nõukogude naiste saavutusi sõja-aastail. Ka vabastarmastavate rahvaste austust ja poolehoidu pälvisid nõukogude naised oma ennastsalgava võitlusega fašismi vastu.

Niipea kui sõda oli lõppenud ja meie maa asus uuesti rahuliku ülesehitustöö rööpmeile, tõusid nõukogude naised sõjajärgse stalinliku viisaastaku ennetähtaegse täitmise eest võitlejate esiridadesse, sõja poolt purustatud rahvamajanduse taastamise eest võitlejate esiridadesse. Naised jätkavad pidevalt tööd vabrikuis, tehastes ja raudteel, ilmutades kõrget sotsialistlikku teadlikkust oma töös. Naised taastavad ja ehitavad ettevõtteid. Fašistliku okupatsiooni all kannatanud linnades on moodustatud tuhandeid vabatahtlikke naistebrigaade. Omandanud ehitustöölise eriala, taastavad nad maju ja kultuuriasutusi. Üksnes Stalingradis on naistööliste, -teenistujate ja koduperenaiste poolt taastatud ja ehitatud mitusada uut elumaja, palju koole, lasteaedu ja raviasutusi. Leningradi, Sevastopoli, Odessa ja teiste linnade naised on oma kodulinnade taastamisel töötanud miljoneid tunde.

Sõjajärgsete aastate jooksul on meie maa sammunud kaugele edasi viisaastaku tööriindel ja ka kõik järgnevad ülesanded täidetakse edukalt.

1947. aastal saavutas meie tööstus juba sõjaeelse taseme ja 1948. aasta jooksul ületas selle 17% võrra. Kõigis nendes võitudes kuulub suur osa naistele. Nad täiendavad pidevalt oma meisterlikkust, arendavad edukalt uut tehnikat ja omandavad uusi, keerukaid elukutseid. Võitluses viisaastaku täitmise eest nelja aastaga on naistööliselised,

-insenerid ja -tehnikud ilmutanud palju loomingulist initsiatiivi, on väljapaistvad novaatorid ja organisaatorid. Tuhanded naised kõigilt tööstusaladelt on juba täitnud oma isiklikud viie aasta töönormid. Nad on kõrgetoodeangu- lise töö suurteks eeskujudeks.

Partei ja valitsus hindavad kõrgelt naiste tööd. Sõja- järgse ennastsalgava töö eest on mitukümmend tuhat naist nii tööstuse kui ka transpordi alal autasustatud orde- nite ja medalitega.

Nõukogude tehnika arengule uusi teid rajanud uuenda- jate hulgas, kes on avastanud uusi võimalusi produktsiooni väljalaske kiirendamiseks, võib esile tõsta Maria Volkovat, Klavdia Zenovat, Anna Kuznetsovat ja paljusid teisi. Nende tänuväärne eeskuju on alguseks naistööliste võim- sale liikumisele uute eesrindlike töömeetodite eest.

Üle kogu maa on tuntud Orehhovo puuvillakombinaadi nr. 1 kuulsa brigadiiri Maria Volkova, praeguse Stalini preemia laureaadi, nimi.

1946. a. maieelse sõtsialistliku võistluse päevil hakkasid Maria Volkova ja tema brigaadi kangrud Kašajeva, Sibajeva ja Petskina töötama 48 tööpingil. Varem teenin- das sellist masinate hulka kaheksa kangrut. Igaüks brigaadi lülidest, pidevalt uuendades oma tehnikat, saavutas silma- paistvaid töötulemusi. Teenindades 12 tööpinki, täitsid nad iga päev kuni kaks ja pool töönormi.

Maria Volkova algatus levis kiirelt üle maa ja tema eeskujul paljud sajad kangrud, õppinud ära tema töö- meetodid, läksid üle mitmel tööpingil töötamisele.

Moskva autotehase „Moskvitš“ šassii-tsehhi brigadiir Anna Kuznetsova sai kuulsaks sellega, et tema brigaad juba möödunud aastal asus täitma 1950. aasta norme, mis viiekordselt ületasid eelneva aasta omi. Seda saavutas ta tehnoloogia uuendamisega ja tootmisprotsessi ümberku- jundamisega brigaadis. Anna Kuznetsova töösaavutusi tõsteti esile NSV Liidu autotööstuse ministri eri käskkir- jaga ja need levisid kümnetes ettevõtetes üle kogu maa.

Tehase „Krasnõi Bogatõr“ (Punane Kangelane) ühe kon- veieritöölise Klavdia Zenova nimi on eriti laialdaselt tun- tud Nõukogude Liidu kummitöötlejate hulgas. Brigaad viis

töötoodangu normikohaselt 2940 kalossipaarilt 3900 paari vahetuses. Kuid kõige tähtsam on see, et konveierilt tuleb ainult esimese järgu tootmist.

Zenova brigaad on omandanud suurepäraselt tehnika ja on oma töös eeskujulik. Brigaadi liikmed aitasid oma kogemustega teisi konveieri naistöölisi ja tõstsid nad eesrindlaste tasemele. Zenova eeskujul töötavad paljud mees- ja naistöötajad. Klavdia Zenova on NSV Liidu Ülemnõukogu saadik. Sääraseid aktiivseid sõjajärgse viisaastaku ennetähtaegse täitmise organisatoreid on meie maal tuhandeid.

Oma tööga suurendavad nad sotsialistliku tööstuse võimsust ja mitmekordistavad seda.

Ei saa jätta märkimata veel üht nõukogude naistele iseloomulikku joont. Ka need, kes mitmesugustel põhjustel ei saa tööprotsessist osa võtta, vaid on koduperenaised, ei sulgu kodusesse kitsasse ringi, vaid võtavad aktiivselt osa ühiskondlikest üritustest. Eredaks näiteks siin on Donbassi kaevurite naised.

Varem tegelesid naised terved päevad vaid oma koduste ülesannetega. Nüüd aga on lugu teisiti. Näiteks „Kapitalnaja Markovka“ kaevurite naised tegid suure ühiskondlikult kasuliku töö. Nad aitasid taastada kaevandust ja seadsid korda kaevanduse territooriumi, istutades sinna puid ja lilli. Kaevurite naised hoolitsevad ühiselamu heaolu eest, söögimajade, lasteaedade ja lastesõimede eest. Kui juhtub takistus söe laadimisega, on naised jälle kohal. Nad sõitsid ka Staro-Beševski rajooni abiks viljakoristamisele. Samuti jälgivad kaevurite naised, kas toit, mida antakse sööklais, on kõrgeväertuslik, kas on varutud kütet leskedele, kas poes kaubeldakse õiglaselt, kas kaevurite saunad on korras jne. Ühe sõnaga, kaevurite naised elavad kõigiti kaasa tootmisprotsessile, kõigele, mis toimub kaevanduses. Nende tähelepanust ei libise mööda ükski pisiasi. Selline hool kaevanduse eest muudab nendegi koduse elu loovaks ja ühiskonnale kasulikuks, kuna neid rõõmustab teadmine, et nad mitte asjata ei veeda oma päevi, vaid ka omapoolset annavad ühiskonnale midagi kasulikku, et nad toovad kasu kaevandusele, rahvale, kodumaale.

Maal töötavad miljonid kolhoosnikud partei üleskutsel põllumajanduse kiirema tõusu eest. Möödunud aasta jooksul saavutati juba väga palju, 1948. aastal saadi meie maal niisama palju vilja kui parimatel sõjajärgsetel aastatel ja kohati viljasaak hektaarilt isegi ületas sõjajärgset taseme.

Nüüd on meie maa kindlustatud viljaga mitte ainult meie oma elanikkonna pidevaks tarbeks, vaid meil on riiklikud varud ka tuleviku jaoks. Suuri edusamme on tehtud ka loomakasvatuses, tehniliste kultuuride ja juurviljakasvatuses ning teisteski põllumajanduse harudes. Ja kõigi nende saavutuste juures on tohutud teened nõukogude naistel. Kõrgete viljasaakide saamise ja heade töötulemuste eest loomakasvatuses on tuhandeid naiskolhoosnikuid autasustatud ordenite ja medalitega. Paljudele on antud ka sotsialistliku töö kangelas aunimetus. On iseloomustav, et näiteks Ukraina 188 töökangelasest on 122 naist, Voroneži oblasti 22 töökangelase hulgas on 17 naist jne.

Rohkearvuliste naiste-töökangelaste hulgas leiame me kõigest rahvustest naisi. Siin on näiteks vene naiskolhoosnikud Olga Bakajeva ja Jekaterina Panova, ukrainlanna Anastassija Balan, tadžikitar Hodžahon Atabajeva, usbekitar Zamira Mutalova, grusiinlanna Daredžan Takidze, armeenlanna Sirun Umršatjan jne. Sotsialistliku töö kangelas nimetus on antud ka Stalini-nimelisest eesti kolhoosist Abhaasias pärinevale kolhoosnikule Margareeta Kammale. Ta oli esimene eesti naine, kellele anti selline kõrge aunimetus, ja ta pälvis selle kõrgete saakide eest maisialal.

Naiskolhoosnikute töövõidud on eredaks näiteks nende poliitilisest teadlikkusest ja ühtlasi ka nõukogude küla kultuurilise taseme tõusust.

Kolhoositöö on nihutanud juhtivaile kohtadele palju suurepäraseid naistöötajaid. Nii on kolhooside esimeesteks 15 000 naist. 35 000 naist töötab brigadiiridena ja juhatab farme. Ule 250 000 naise juhatab traktoribrigaade, juhivad traktoreid ja kombaine, 100 000 naist juhatab lüüsid kolhoosibrigaadides.

Nii annavad meie nõukogude maanaised kogu oma jõu kolhoosikorra kindlustamiseks, sõjajärgse põllumajanduse

kiiremaks arendamiseks. Nad on kindlad oma tahtes töötada selleks, et meie kodumaa oleks võimas ja võitmatu.

Kuid Nõukogudemaa naised võtavad aktiivselt osa ka kultuuri arendamisest. Teaduse, kunsti ja kirjanduse alal töötavad naised aitavad oma tööga kaasa kommunistliku teadvuse kasvule. Nad kasutavad laialdaselt oma õigust haridusele, seda õigust, mis neile on antud Stalinliku Konstitutsiooniga. Üksnes selle kaudu on nad saanud tõusta sotsialistliku kultuuri eesrindlikule positsioonile. Nõukogude võimu kestel on naised kujunenud suureks jõuks kultuurielus.

Spetsialistide hulgas, kes omavad kõrgemat haridust, on naisi 43%. Teadusliku uurimise instituutides ja laboratooriumides töötab 35 000 naist, teaduslikku töötajat. Üksnes NSV Liidu Teaduste Akadeemia teaduslikes asutustes ja uurimisinstituutides töötab ligi 4000 naist.

Tuhanded nõukogude naised omavad doktori, teadusliku kandidaadi, professori ja dotsendi teadusliku kraadi. Üksnes Suure Isamaasõja vältel anti ligi 1500 naisele teaduslik kraad. 1947. aasta jooksul anti teaduslik kraad 1175 naisele.

Silmapaistvate tööde eest teaduse, kirjanduse ja kunsti alal on nõukogude naistele antud ligi 300 Stalini preemiat.

Kogu tsaariaegsel Venemaal oli vaid ligi 2000 naisarsti. Nüüd aga töötab tervishoiu alal üle miljoni naise, kellede hulgas on 126 000 naisarsti. Hariduse alal on tegev üle kahe miljoni naise, sealhulgas ligi miljon naiskooliõpetajat, kes etendavad silmapaistvat osa võrsuva uue põlvkonna, nõukogude noorsoo, kasvatamisel kõrge ideelisuse ja kodumaale ustavuse vaimus. Paljud naised töötavad raamatukogudes, muuseumides, klubides ja teistes kultuuriasutustes.

Kõik eespoolesitatud arvud ja andmed on näiteks Nõukogude valitsuse ja bolševike partei poolt kordasaadetud tohutuist muudatustest, mis on tehtud naisküsimumise lahendamiseks.

Need hiiglaslikud edusammud on veelgi silmatorkavamad idapoolsetes liiduvabariikides, kus naised varem olid eriti rõhutud ja orjastatud. Kuid leninlik-stalinlik rahvus-

poliitika kindlustas kõigis liiduvabariikides määratu kultuurilise ja majandusliku tõusu, tõstes ühtlasi kõrgele ka naiste osatähtsuse uue elu ehitamisel.

Näitena võib võtta Usbeki liiduvabariigi. Tsarismi ajal polnud seal ühtki kirjaoskajat naist. Kuid praegu õpib vabariigi koolides ja kõrgemates õppeasutustes kümneid tuhandeid noori usbekitare. Üle 20 000 usbeki naise on kooliõpetajaiks ja koolide direktoreiks. Vabariigis on nüüd kümneid tuhandeid naisteadlasi, doktoreid, teaduste kandidaate, dotsente ja teisi teaduslikke töötajaid. 106 naist on valitud Usbeki NSV Ülemnõukogu saadikuiks. Kohalike nõukogude saadikute hulgas on üks kolmandik naisi. Töötuses töötab 400 000 naist. Üle 700 naise on kolhoosi esimeesteks, 15 000 on brigadiirideks ja 40 000 lülivanemateks kolhoosides.

Ka teistes liiduvabariikides on tehtud samasuguseid edusamme naiste vabastamisel, nende aktiivsel kaasatõmbamisel sotsialistlikku ülesehitustöösse ja nende edutamisel. Kõigi Nõukogude Liitu asustavate rahvaste naised on muutunud oma kodumaa võrdõiguslikeks kodanikeks ja aktiivseiks sotsialismi ehitajaiks.

Suureks abiks naistele olid partei ja valitsuse sammud naiste töö kaitseks, riiklik abi paljulapselistele ja vallasemadele, laialdase riiklike asutuste võrgu loomine emade ja laste kaitseks. Ühelgi maal pole nii palju korda saadetud ema ja lapse toetamiseks kui seda on tehtud Nõukogudemaal. Naine, laps ja ema on ümbritsetud meil pideva hoole ja tähelepanuga riigi poolt. Naistele on loodud kõik tingimused selleks, et nad võiksid aktiivselt osa võtta ühiskondlikust tööst ja täita samaaegselt ka kõiki oma perekondlikke ja emakohustusi.

Sotsialistlikus ühiskonnas on põhiliselt muutunud ka perekondlikud suhted. Nõukogude perekond kujutab endast täiesti uut tüüpi perekonda, mis on tundmatu kapitalistlikus ühiskonnas, kus ka isiklikud vahekorrad rajanevad rahaliste huvidele, kus kõik on ostetav: au, südametunnistus, keha ja inimväärsus.

Laste kasvatamine Nõukogudemaal on mitte üksnes ema isiklik asi, vaid ka ühiskondlik ülesanne ja austav kohustus.

Need on Nõukogudemaa naised, kes on kasvatanud üles uue kangelasliku inim põlve, kes ehitab kommunistlikku ühiskonda. Meie kodumaa hindab kõrgelt neid tuhandeid naisi, kes annavad oma parima uue põlvkonna kasvatamisel.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi määrusega on meie maal sisse seatud „Sangar-ema“ aunimetus, samuti ordenid ja medalid paljulapseliste emadele. Üle 25 000 nõukogude naise kannab uhkusega „Sangar-ema“ kuldset tähte. Üle 2 200 000 ema on autasustatud ordeniga „Ema au“ ja medalliga „Emamedal“.

1947. aasta jooksul maksti paljulapseliste emadele riiklikku toetust 10 miljardit rubla. Mitte väiksem summa kulutati selleks ka 1948. aastal.

Uue viisaastakuplaani kohaselt on assigneeritud paljulapseliste ja vallasemade toetuseks 45 miljardit rubla. Kus ja millisel maal kulutatakse veel selliseid tohutuid summasid emade ja laste abistamiseks? Selleks on võimeline üksnes Nõukogude riik kui tööliste ja talupoegade riik.

Me teame, et tsaari-Venemaal said vähesed, jõukamad ja linnades elavad naised kasutada sünnitusabi. Kui tsaari-Venemaal oli sünnitusmajades ja haiglates kokku ainult ligi seitse tuhat kohta sünnitajaile, siis nüüd on Nõukogude riigis 142 000 voodit sünnitajate jaoks ning nende arv kasvab iga aastaga. Nõukogude võimu aastate jooksul on asutatud linnades, tööstusasulais ja külades palju uusi sünnitusmaju, mis annavad naistele tasuta arstiabi. Selle tagajärjel kasutab riiklikku abi sünnituse korral 95% naisi. Seepärast ei ole ka juhus, et nüüd surmajuhtumid sünnituste korral on jäänud õige haruldaseks.

Samuti on avatud meie maal tohtu hulk lastesõimi ja lasteaedu, mängumurusid ja pioneerilaagreid. Lasteaedu kasutab meil iga päev üle 1 500 000 lapse. Rohkem kui 800 000 väikelast teenindatakse lastesõimede poolt, see on 1400 korda rohkem kui 1914. aastal. On iseloomustav, et üksnes Orehhovo-Zujevo rajoonis Moskva oblastis oli 1947. aastal rohkem naistenõuandlaid ja rohkem voodeid lastesõimedes kui kogu tsaari-Venemaal. Üle kuue miljoni lapse veedab suve pioneerilaagrites, millede võrk on laotunud

üle kogu maa. Peale selle luuakse kolhoosides igal aastal põllutööde hooajal ajutisi lastesõimi, milledes on ligi 3 miljonit voodit.

Kõik tarvituselevõetud abinõud vähendavad suurel määral surevust laste hulgas.

Seoses sellega meenutagem seltsimees Stalini sõnu, mis ta ütles eesrindlike kombainerite, UK(b)P Keskkomitee ja valitsuse liikmete nõupidamisel 1935. aastal:

„Elanikkond on hakanud paljunema palju kiiremini kui vanal ajal. Surevus on muutunud vähemaks, sündivus suuremaks ja puhast juurdekasvu on võrratult rohkem. See on muidugi hea, ja meie tervitame seda. Praegu on meil igal aastal elanikkonna puhas juurdekasv umbes kolm miljonit hinge, s. t. et igal aastal me saame juurdekasvu terve Soome ulatuses.“ (RK „Poliitiline Kirjandus“, brošüür 1947. a., lk. 7.)

Sõjajärgse viisaastakuplaani järgi laiendatakse lasteasutusi veelgi. 1950. aasta lõpuks on kavatsusel viia kohtade arv lastesõimedes kuni 1 251 000-ni. Siin ei ole kaasa arvatud 3—4 miljonit kohta kolhooside hooajasõimedes. Selline kohtade hulk lastesõimedes rahuldab niihästi linnade kui ka külade vajaduse.

Nõukogude valitsus on oma olemasolu esimestest päevadest alates teinud kõik selleks, et kergendada naisel-emal tema ühiskondliku kohustuse täitmist, et meie lapsed kasvaksid terveteks ja õnnelikeks, armastaksid oma kodumaad ja viiksid lõpule kommunistliku ühiskonna ehitamise.

Naised Nõukogude Eestis

Nõukogude võim tõi põhilisi muudatusi ka eesti töötava naise olukorda. Stalinlik Konstitutsioon andis ka eesti töötavale naisele Nõukogude Liidu naistega võrdsed õigused. Endisest ebavõrdsest ja alandavast olukorrast, milles olid naised kodanlikul ajal, pole jäänud jälgegi.

Nõukogude võimu kehtestamise esimestest päevadest

kaotati endised seadused, mis asetasid naise teisejärgulise olevuse seisundisse ühiskonnas. Naise suhtes kehtestati seadused, mis võrdsustasid teda mehega kõigil ühiskondliku elu aladel ja nii sai ta ise oma saatuse ja oma elu pere-meheks. Nüüd võtab meil naine võrdselt osa nii ühiskondlikust elust kui ka riigi valitsemisest. Ta kasutab võrdselt mehega oma õigust valida ja olla valitud kõikidesse riigi-võimuorganitesse.

Nõukogude kord andis naisele õiguse tööle ja võrdsele töötasule. Tema pea kohal ei ripu enam tööpuuduse ega nälja oht, nagu varem. Nüüd võib naine saada ükskõik millist tööd, vastavalt oma soovidele ja võimetele. Ta võib ka omandada ükskõik millise elukutse, vastavalt eeldustele. Naiste aktiivne osavõtt ühiskondlikust elust ja tööprotsessist on tõenduseks sellele, et Nõukogudemaa ei ole liigseid inimesi ja nõukogude võim hoolitseb kõigi töötajate eest.

Nõukogude kord avas eesti naisele tee haridusele. Tema ees on nüüd avatud kõigi õppeasutuste ukсед — algkoolist kuni ülikoolini. Ta võib õppida mitte üksnes Eesti NSV territooriumi piirides, vaid kõigis NSV Liidu õppeasutustes.

Koos õigusega tööle sai naine ka õiguse puhkusele. Võrdselt mehega kasutab ta seda õigust.

Nõukogude võim andis naisele ka majandusliku kindlustuse vanaduses või haiguse korral. Nii omavad ka eesti naised ja emad õigust riiklikule toetusele ja meditsiinilisele abile. Naisi teenindavad rohkearvulised naistenõuandlad, polikliinikud, ambulatooriumid, sünnitusmajad ja teised raviasutused.

Alles nõukogude võim kindlustas eesti naisele laialdase võimaluse aktiivseks osavõtuks maa majanduslikust, poliitilisest ja kultuurilisest elust. Kui varem, kodanlikul ajal, eesti naised võisid pidada oma kodumaaks vaid Balti ranniku väikest osa, siis nüüd meie suure kodumaa piirid ulatuvad Kuriili saarteni Vaikses ookeanis. Eesti naine on nüüd üht kuuendikku maakera hõlmava, suure Nõukogude riigi täieõiguslik kodanik ja ühtlasi ka kõigi tema rikkuste, nii materiaalsete kui ka vaimsete, täieõiguslik perenaine. Selline piiritute avaruste omamine kutsub esile uhkustunde

kõigi eesti töötavate naiste südameis ja neile on ühtlasi ka aukohustuseks anda omalt poolt kogu jõud kodumaa kindlustamiseks, tema rikkuste ja tema võimsuse mitmekordistamiseks.

Rahva poolt 1940. aastal valitud uus nõukogude valitsus võttis oma olemasolu esimestest päevadest vastu ajaloolised seadused, mis asetasid naise võrdõiguslikku olukorda ühiskonnas ja mis kaitsevad ema ja lapse õigusi. Meie seadused viidi vastavusse teistes vennasvabariikides kehtivate seadustega.

Nõukogude seaduste põhjal keelatakse naiste töö kasutamine eriti rasketel ja tervist ohustavatel töödel. Elukutsed kahjulike töötingimustega, milles naiste töö on keelatud, on ette nähtud eri nimekirja alusel. Ettevõtete ja asutuste juhatajad on kohustatud paigutama rasedad naised kergematele töödele, sõltuvalt nende tervislikust olukorrast, kusjuures nad säilitavad oma viimase kuue kuu keskmise töötasu. Rasedad naised on vabastatud öistest töödest. Samuti pole ettevõtte juhatajal õigust suunata imetavaid emasid ületunni- ja öistele töödele.

Ka kehtestas nõukogude seadusandlus imetavatele emadele lisa-töövaheajad laste toitmiseks.

Iga naise jaoks, kes valmistub emaks saama, kehtestas nõukogude seadusandlus puhkuse kestusega 77 kalendripäeva — raseduse lõpu ja sünnituse päevadeks. Ebanormaalsete või eriti raskete sünnituste puhul võidakse puhkeajaga veelgi pikendada. Kogu puhkuse kestel saab naine keskmise tööpalga. Samuti osutab riik suurt abi paljulapselistele emadele. Peale selle antakse emale sotsiaalkindlustuse fondidest ühekordne toetus imikuvarustuse muretsemiseks.

Samuti on eesti naise suhtes kehtiv NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 8. juulist 1944. a., millega kehtestati samuti ordenid ja medalid paljulapselistele emadele. Selle seadluse kohaselt suurendati ka paljulapseliste ja valasemade riiklikku toetust. Vanemad, kel on kaks last, saavad kolmanda lapse sündimisel ühekordset riiklikku toetust. Neljanda lapse sündimisel saadakse peale ühekordse toetuse ka igakuist abiraha. Mida rohkem on lapsi, seda

kõrgem on ka igakuine toetusraha. Näiteks emale, kel on kümme last, antakse üheteistkümnenenda lapse sündimisel ühekordset toetust 2500 rubla. Peale selle makstakse talle viimase lapse pealt kuni lapse viieaastaseks saamiseni iga kuu 150 rubla.

Riik aitab ka vallasemasid. Vallasema saab igakuist toetust kuni lapse 12-aastaseks saamiseni. Ka on vallasemal õigus paigutada oma laps lastekodusse, kus teda peetakse ülal riigi kulul.

Kõik need seaduslikud abinõud on eredaks näiteks nõukogude võimu hoolitsusest ema ja lapse eest. Midagi sellest ei ole ühelgi kapitalistlikul maal, kui palju nad ka ei kiitleks oma demokraatiaga, oma hoolitsusega rahva eest. Midagi säärast ei olnud ka kodanlikus Eestis.

Nõukogude võim teostas põhilised muudatused ka abielulistes suhetes. Kehtestati kindlad alused uue perekonna loomiseks, kus mehe ja naise vastastikused suhted on ehitatud mitte rahalistele vahekordadele, mitte materiaalsele arvestusele, vaid vastastikusele austusele ja vastastikuse armastuse tundele.

Abielu-, perekonna- ja eestkosteseaduste koodeks määrab kindlaks, et mõlemal abikaasal on täielik tegevuse ja elukutse valiku vabadus. Ühise majapidamise korraldamine määratakse abikaasade vastastikusel kokkuleppel. Kui üks abikaasadest muudab oma elukohta, siis ei kohusta see teist temale järgnema. Abikaasadele enne abiellumist kuulunud varandus jääb nende lahusvaraks. Abielu registreerimisel võivad abikaasad võtta ühiseks perekonnanimeks kas mehe või naise nime või jääda oma seniste perekonnanimede juurde. Laste kasvatamine toimub vanemate poolt ühiselt.

Hitlerlike röövvallutajate äkiline kallaletung ei andnud eesti naisele võimalust kasutada talle antud õigusi, kuid juba siis, nõukogude võimu esimestel aastatel, tundsid ja nägid naised tegelikult, et nõukogude võim on neile omane võim ja et ainult tema võib kindlustada naisele õnneliku ja muretu elu. Seepärast osutasidki eesti naised igal viisil vastupanu saksa okupantidele. Sajad eesti naised läksid vabatahtlikult rindele. Paljud eesti naised läksid koos mees-
tega partisanisalkadesse.

Toon mõned näited meie vaprate naiste saavutustest Isamaasõja päevil. Velsker Eugenie Raudsepp ja tema tütar Niina läksid juba sõja esimestest päevadest peale vabatahtlikult rindele ja läbisid koos eesti korpusega kogu tema kuulsusrikka võitlustee. Mõlemad on autasustatud lahinguis ülesnäidatud vapruse eest ordenite ja medalitega. Vanemleitnant Eugenie Raudsepp võttis eesti naiste esindajana osa nõukogude naiste fašismivastasest miitingust Moskvas 1944. aastal. Ta jutustas, kuidas rühma nõukogude naiste juurde oli tulnud ühe välismaa ajalehe korrespondent ja huvitunud sellest, kas kohalviibijate hulgas on naisi Baltikumist.

Teada saanud, et Eugenie Raudsepp on Eestist, kutsunud välismaa ajalehe kirjasaatja ta kõrvale ja hakanud teda ägedalt mõjutama, et ärgu eesti naine sõdigu Venemaal. Kuid Eugenie Raudsepp vastanud talle kindlalt, et ta sõdib oma kodumaa eest.

„Kuid Velikije Luki, see ei ole ju Eesti...“ ütelnud korrespondent.

„See on meie Nõukogude Liit,“ vastanud Eugenie Raudsepp.

Seepeale katkestanud korrespondent kõneluse.

Ja kui palju oli eesti korpuse ridades selliseid vapraid naisi. Ja kui palju selliseid vapraid naisi aitas kaasa fašistlike röövvalutajate purustamisel okupeeritud territooriumil.

EK(b)P Keskkomitee arhiivis on 74-aastase talunaise kiri Abja vallast Pärnumaalt.

„Kui meie Eesti oli saksa ikke all, saatsite teie meile lennukitel lendlehti, mida ma korjasin hommikusel udus, peitsin neid rinnal, kuivatasin kodus, kui nad olid märjad, ja lugesin neid sajad ja tuhanded korrad, kuni teadsin neid sõna-sõnalt. Pärast siis jutustasin neid sõna-sõnalt teistele edasi, neile, kes sel päeval ei leidnud lendlehti. Nad on mul ka praegu alles ja ma hoian neid nagu mälestusi poegadelt. Ka minul oli kaks poega, aga praegu olen ma üks. Kuid ma tean, et nõukogude võim hoolitseb vanade eest isalikult ja õiglaselt.“

Tuhanded eesti naised evakueerusid sõja algul sügavasse

Nõukogude Liidu tagalasse, töötasid seal ennastsalgavalt kolhoosides ja sovhoosides, varustades rinnet riide, leiva ja laskemoonaga. Rasketel sõja-aastatel tugevnes veelgi side eesti naiste ja teiste vennalike vabariikide naiste vahel, eriti tugevnes side kangelaslike vene naistega.

Ka eesti naised andsid oma tööga panuse ühise võidu heaks fašistlike rööv vallutajate üle.

Pärast Nõukogude Eesti taasvabastamist fašistlikest rööv vallutajaist lülitusid naised vaimustusega loovasse töösse kodumaa tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri taastamisel.

Suure innu ja vaimustusega võtsid naised osa tehaste ja vabrikute taastamisest, nende taassünnist ja käikulaskmisest. Naised aitasid korrastada linnu ja asulaid, puhastasid tänavaid varemeist, seadsid korda koole ja haiglaid, hoolitsesid lasteaedade eest, korrastasid aedu ja parke.

Samuti võtsid nõukogude naised tohutu vaimustusega vastu teate uue stalinliku viisaastaku väljakuulutamisest ja annavad kogu oma jõu selle õigeaegseks teostamiseks. Praegu pole ühtki sellist ühiskondliku elu sektorit, millest naised ei võtaks aktiivselt ja tuliselt osa.

1947. aastal moodustati linnades ja maakondades partei-komiteede juures naiskomisjonid. Need on viinud ja viivad läbi suure organisatsioonilise töö naiste hulgas ja õhutavad naisi laialdaselt osa võtma ühiskondlikust ja poliitilisest tööst, maa majanduslikust ja kultuurilisest elust. Naiskomisjonid on moodustatud üle vabariigi umbes 1600 ja nendes töötab umbes üheksateist tuhat naisaktivisti. EK(b)P Keskkomitee võttis vastu otsuse „Naiste töö olukorrast“, mis on saanud naiskomisjonide töö tegelikuks suunajaks.

Naiskomisjonide ümber on koondunud naistööliste, maa-naiste ja naisintelligentsi laialdane aktiiv. Tugedes aktiivile, viivad naiskomisjonid läbi ühiskondlikke ja majanduslikke poliitilisi kampaaniaid.

Nii võtsid naiskomisjonid koos aktiiviga osa valimiseel- sest kampaaniast kohalike nõukogude saadikute kui ka rahvakohtunike valimisel. Naised võtsid oma šefluse alla agitatsioonipunkte, kaunistasid ja sisustasid neid. Valimiseelses kampaanias töötas agitaatoritena üle kogu vabariigi

üle 11 tuhande naise. Naiskomisjonid võtsid aktiivselt osa ka riigilaenu realiseerimisest. Samuti organiseerivad nad naisi metsatöödele ja külvi- ning viljakoristamistöde kiiremale läbiviimisele.

Paljude maakondade ja valdade naiskomisjonid on organiseerinud punavoore talupoegade normikohustuste õigeaegseks täitmiseks.

Kuid naiskomisjonide tegevusväli on laialdane ja mitmekesine. Nad teostavad ühiskondlikku kontrolli väga mitmesugustel aladel, jälgivad korda ühiselamuis, töötajate õiglast ja korrapärast teenindamist kauplustes, sööklates, jne. Naised osutavad tähelepanu ka lastekaitse ja tervishoiu küsimustele, haiglate ja koolide tööle, organiseerivad abi Isamaasõja invaliididele, Nõukogude armees langenud võitlejate perekondadele ja paljulapselistele emadele. Viru-, Tartu-, Viljandi-, Lääne- ja Pärnumaal organiseerisid naiskomisjonid koos aktiiviga puude varumist koolidele ja haiglatele.

Naiskomisjonid on kujunenud parteiorganisatsioonidele suureks abiks naiste hulgalisel organiseerimisel ühiskondlikku, poliitilisse, majanduslikku ja kultuurilisse töösse.

EK(b)P Keskkomitee jälgib tähelepanelikult naiskomisjonide tööd, suunab pidevalt nende tegevust, taotleb naiste võimalikult laiaulatuslikumat kaasatõmbamist sotsialistlikku ülesehitustöösse.

1948. aasta septembris võttis EK(b)P Keskkomitee vastu otsuse naiskomisjonide ja naiste poliitilise kasvatustöö parandamise kohta. Selle otsuse põhjal suureneb ka naiskomisjonide arvuline koosseis. Nii koosnevad maakondade, linnade ja rajoonide naiskomisjonid 20—30 liikmest, vallakomiteede ja valla partei-algorganisatsioonide juures töötavad naiskomisjonid 15—20 liikmest. Komisjonide töö organiseeritakse sektsioonide järgi. Iga sektsioon tegeleb oma nimetusele vastava eri küsimusega. Nii töötavad kultuuri-, kunsti-, elukondlik, agrotehniline, agrotehnilise propaganda, meditsiinilise teenindamise ja teised sektsioonid.

Selline naiskomisjonide organisatsiooniline struktuur parandab tunduvalt tööd naiste hulgas, aktiveerib nende tegevust veel rohkem, suunab neid sõjajärgse stalinliku

viisaastaku suurte ülesannete täitmisele. Naiskomisjonid peavad kujunema naiste ühiskondlikku ellu kaasatõmbamise keskuseks, naiste laialdaste hulkade igapäevaseks ja kindlaks sidemeks parteiga.

Tänu partei ja valitsuse pidevale tööle kasvab aasta-aastalt naiste arv, kes tegelevad ühiskondlik-poliitilise tööga ja võtavad osa tootvast tööst. Naised moodustavad nüüd umbes 40% kõigist sotsialistliku tööstuse, transpordi, ehituse ja asutuste töötajaist. Tekstiili- ja toiduainetetööstuses aga on naised peamiseks tööjõuks. Säärastes suurtes ettevõtetes, nagu Kreenholmi Manufaktuur, „Punane Koit“, „Marat“, Balti Manufaktuur, „Kalev“ jt., küünib naiste hulk 70%-ni töötajate üldarvust.

Naiste töösaavutused kõigil aladel on silmapaistvad. Meie rahvas võib olla uhke oma kuulsatele stahhaanovlastele ja lööktöolistele, meie sotsialistliku elu ehitajatele. Sajad naistöötajad kõigil aladel on täitnud juba oma isiklikud viie aasta töönormid. Pole ka vähe neid, kes on täitnud 6, 7, 8 ja enam aasta töönormid. Need on naised-töösangarid, kes pälvivad kogu rahva austust ja lugupidamist.

Näiteks töötab ETKVL Kopli Masinatehases kärnitegija Kati Proos, kes on tehase üks parimaid töötajaid. Ta pole mitte üksnes oma tehase parimaid töötajaid, kes on suurepäraselt omandanud oma eriala, vaid on üks parimaid töötajaid kogu vabariigis. Tal pole ainustki tööpäeva, kus ta poleks mitmekordselt ületanud oma töönormi. Tema oskuslikes kätes läheb töö mängides. Põhjalikult läbi mõelnud kogu tööprotsessi, ei tee ta ainsatki üleliigset liigutust. Kõik jookseb tal kindlalt, mõõdetult ja täpselt. Selline loominguiline lähenemine oma tööle annab tema juures ka suuri saavutusi. Nii on ta täitnud juba oma isikliku kaheksa aasta töönormi.

Hästi töötavad ka käitises „Karamell“ Alide Vares, Lisette Kibuvits, Alide Marnot ja Lemmi Soidre. Igaüks neist on täitnud juba oma individuaalse viie aasta töönormi ja tõstab pidevalt, iga päevaga, oma töötootlikkust.

Kõigile tekstiiliala töötajaile on hästi tuntud „Punase Koidu“ naiskangru Iida Säreli nimi. 1946. aasta suvel otsustas ta koos teiste eesrindlike kangrute, sm-te Kõrvitsa,

Vaindorfi ja Passiga, üle minna neljal teljel töötamisele senise kahe telje asemel. Leidus uskumaid, kes naersid nende kavatsuse üle ja ennustasid läbikukkumist, kuid tublid kangrud ei taganenud kord omaksvõetud kavatsusest. Abi sealjuures osutasid insener-tehnilised töötajad, kes aitasid neil teljed asetada nii, et neid oleks kergem teenindada. Naised mõtlesid kogu tööprotsessi põhjalikult läbi ja püüdsid omandada Nõukogude Liidu eesrindlike neljal teljel töötajate töökogemusi.

„Algul oli raske,“ rääkis Iida Särel ENSV Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi poolt Tallinnas septembrikuus korraldatud stahhaanovlaste kogemuste vahetamise õhtul. „Lisandus ju tööd kahekordselt. Kaheksa tunni jooksul oli vaja senisele tööle lisaks töötada veel kahel tööpingil ja täita norm kõigil neljal.“

Kuid nagu elu ise tõestas, ta harjus kiiresti uut moodi tööga ja mitte ainult täitis normi, vaid hakkas seda ka tunduvalt ületama. Tema telgedelt hakkas tulema iga päev mitmekümneid meetreid riidet üle plaani.

Milles seisab tema edu saladus?

Ta saavutas selle eelkõige oma suure kohusetunde ja visadusega. Tööle tuleb ta 10—15 minutit enne vahetust, seab tööpingid eeskujulikult korda, hoolitseb õigeaegselt toormaterjali eest, vaatab üle, kas telgedel ei ole praakpoole. Vahetuse alguseks on tema teljed eeskujulikus korras. Tal on rangelt järjekindel tööstiil. Tööajal ei tee ta midagi liigset. Kõik on ette arvestatud ja peensusteni läbi mõeldud. Tal ei lähe kaotsi ühtki tööaja minutit, sest ta teab, et ühe minuti jooksul võivad tema neli telge anda 12 sm kangast. Praegu juhatab Iida Särel oma käitises stahhaanovlaste kooli, andes oma teadmisi edasi noortele. Kuus tema endist õpilast ületavad juba tunduvalt töönorme.

Samuti on rohkesti mitmel tööpingil töötajaid tubakavabrikus „Ahto“. Nende arv tõusis eriti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 31. aastapäeva eelses sotsialistlikus võistluses. Mitmel tööpingil töötamisele ülemineku initsiaatoriks oli hülsiosakonna tööline Veera Aleksandriidis. Tema algatusel hakkasid naistöölised töötama üheaegselt kolmel masinal. Selle tulemusena paremad hülsivalmistajad

ületavad tunduvalt töönorme ja annavad iga päev 70—80 tuhat kesta üle plaani.

Kestatöölise eeskujule järgnesid ka toppimistsehhi töölised. Sealgi otsustati asuda tööle kahel masinal. Esimesena hakkas uutviisi töötama Leida Sein. Temale järgnesid peagi teised. Töötootlikkus tõusis 2—3-kordseks.

Laialdase sotsialistliku võistluse tulemusena täitis tubakavabrik „Ahto“ juba septembris aastaplaani toodete kõigi liikide osas ja kanti vabariiklikule autahvlile.

Oma isiklikud viie aasta töönormid on ületanud tehase „Volta“ naistöölised Meeta Aster ja Adeele Talijärv, vabriku „Marat“ naistöölised Olga Koljo ja Matilde Kruus, vabriku „Punane Koit“ naistöölised Julia Reinus ja Maria Hanson ning paljud teised.

Üldse on meil oma isiklikud viie aasta töönormid täitnud ja ületanud juba 800 naist. Kõik need eesrindlikud naistöötajad moodustavad meie tööstuse kuldse baasi, nad on meie rikkuste aktiivsed loojad. Nad on tõusnud meie sõjajärgse stalinliku viisaastaku nelja aastaga täitmise eest võitlejate esiridadesse.

*

Laialdast organisatsioonilist ja ülesehitavat tööd teevad eesti naised ka külades. Sajad naised töötavad külavolinikena ja külanõukogude esimeestena. Sajad naised on lülitunud aktiivselt kolhooside ülesehitustöösse, töötades lülivanematena, brigadiiridena ja esimeestena. Nende teod kinnitavad ikka ja jälle seltsimees Stalini sõnu sellest, et naised on kolhoosides suureks jõuks.

Meie noortes kolhoosides moodustavad naised poole töötajate arvust. Järelikult sõltub just suurel määral naistest, kuidas arenevad ja kindlustuvad majanduslikult meie kolhoosid. Möödunud aasta töö eest pälvisid naiskolhoosnikud igati kiitust. Ennastsalgavalt töötasid nad põldudel ja farmides ja tegid väga palju esimese edu saavutamiseks. Naiste osatähtsusest räägiti palju möödunud aasta 14. ja 15. novembril Tallinnas toimunud Eesti kolhoosnikute esimesel vabariiklikul kokkutulekul.

Kolhoosid viisid edukalt lõpule oma esimese põllumajandusliku aasta. Nende teraviljasaak ületas keskmiselt

20—25% võrra ümberkaudsete üksiktalumajandite vilja-
saagi. Nad laiendasid tunduvalt külvipinda, suurendasid
veiste arvu ja õiendasid kiiresti oma riiklikud normikohus-
tused. Meie talunaised on jõudnud arusaamisele, et üks-
nes kolhoosikord kindlustab neile vaba ja jõuka elu,
vabastab nad alatiseks kulaku orjusest ja asetab nad võrd-
õiguslikku olukorda.

Kolhoosnikute nõupidamisel võttis sõna Viljandimaa
Kõo valla Esimese Mai kolhoosi esimees Marie Vaheoja.
Ta on juba elatanud naine. Tema rinnal särab „Sangar-ema“
kuldne täht. Nõupidamisel ta jutustas:

„Rääkides kolhoosist, tuleb mul tahestahtmata meenu-
tada minevikku. Kogu eluaja elasin vaesuses, häda käis
alati minu jälgedes. Kodanlikus Eestis ma isegi ei võinud
unistada sellest, et leiba jätkuks kogu aastaks, aga nüüd,
kolhoosis, on mul nii leiba, kartuleid kui ka juurvilja ja
teisi toiduaineid külluses. Küsige teistelt meie kolhoosni-
kutelt, endistelt kehvikutelt, nad ütlevad teile sedasama.
Me ühinesime kolhoosi kevadel. Siis tuli kokku vaid
kaheksa majapidamist, enamik neist olid kehvikud, nüüd
aga on meie majapidamises juba 30 talundit. Miks? Selle-
pärast, et naabertalupojad nägid kolhoosis kasu ja et kol-
hoosis elada ning töötada on kehvikule ja keskmikule
parem.“

Nende sõnadega väljendas Marie Vaheoja kõigi kol-
hoosnikute mõtteid. Seepärast töötatakse kolhoosides
hästi, pühendatakse ühiskondliku majapidamise kindlusta-
misele kogu oma jõud.

Eestimaa K(b)P Keskkomitee sekretär sm. Karotamm,
esinedes kolhoosnikute nõupidamisel ettekandega, seadis
kõigile eeskujuks naiskolhoosnikut Linda Jõekallast Lää-
nemaa Kirbla valla Edu kolhoosist. Tal on kaks väikest
last, peale selle on tal ülal pidada vana ema, kuid tal
jätkub ülalpidamist kogu perele külluses. Möödunud aasta
kohta töötas ta 245 normipäeva ja sai iga normipäeva eest
üksnes teravilja 14,8 kg. See tähendab, et oma töö eest
saab ta üle 3,5 tonni leiba ja peale selle veel muid aineid ja
raha.

Linda Jõekallast peetakse õigusega kolhoosi parimaks

naistöotajaks. Ta ei põlga ühtki tööd. Kevadel teostas ta edukalt külvitöid ja külvas üksinda 25 hektaari kogu kolhoosi 80-hektaarilisest külvipinnast. Suvel võis teda näha kõikjal, nii äestamisel kui ka heinatöodel. Kui vili valmis, kohandas ta lihtsa heinaniitja viljakoristamiseks ja koristas 10 hektaari rukist. Vilja masindamisel võttis väsimatu naiskolhoosnik vilja vastu ja kandis seljas ära kümneid tonne teravilja.

Selliseid tööentusiaste naiste hulgas võib kohata kõigis kolhoosides. Paljud naised on tegevad loomakasvatusfarmides. Nad aitavad oma tööga kaasa loomakasvatuse tõusule ning korrastavad ühiskondlikke majapidamisi karjamajanduse alal. Tänu naiste pidevale hoolele suureneb karjandusfarmides veiste arv, ühtlasi suureneb ka nende tootmine. Nii näiteks oli Uue Elu kolhoosis Holstre vallas Viljandimaal 1948. aasta kevadel ainult 11 sarvlooma, sügisel aga oli juba 34 sarvlooma. Nii suurenes sarvloomade arv lühikese ajaga kolmekordseks. Kevadel oli kolhoosis ainult üks siga, sügisel aga oli neid juba 22. Selle kolhoosi farmides töötab edukalt naiskolhoosnik Maria Helemets. Möödunud aasta esimeseks novembriks oli ta välja töötanud 605 normipäeva. Talle arvestati selle eest 3800 kilo vilja ja ligi 6,5 tonni kartuleid. Enne kolhoosi astumist oli Maria Helemets taluteenija ja ta ei võinud unistadagi sellisest elust, mis tal on nüüd kolhoosis.

Kolhoosimajapidamise esimesel aastal veendusid kõik talunaised, et kolhoositee, millele nad on nüüd asunud, on õinuõige tee, et ainult see viib jõukusele ja heaolule. Pole kahtlust, et üha rohkem talunaisi lõpetab oma endise üksiktalupidaja elu ja astub kolhoositeele, sotsialistiteele.

Suur hulk eesti naisi töötab sovhoosides. Nagu teada, on meie sovhooside töötajad saavutanud viimasel ajal suurt edu saksa okupatsiooni tagajärgede likvideerimisel ning teravilja ja loomakasvatuse arendamisel. Sellest kõnelevad ka järgmised arvud. Sõjajärgsete aastate jooksul on sarvloomade arv kasvanud 275%, sigade arv 477% ja hobuste arv 233% võrra. Kasutades nõukogude loomakasvatuse

eesrindlikke kogemusi ja järgides nõukogude zootehnilise teaduse reegleid, on sovhooside töötajad tõstnud aastast aastasse piimakarja produktiivsust. Kui 1945. a. keskmine lüps ühelt lehmalt oli 1774 kg, siis 1947. a. oli see üle 2000 kg.

Sovhoosides on võrsunud suurepärase naiste plejaad, kes on valmis andma kogu oma jõu rahvamajanduse kindlustamiseks. 1948. aasta augustikuus autasustas Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidium ordenite ja medalitega Eesti NSV sovhooside töötajaid suurte saavutuste eest loomakasvatuse alal. Autasustatud olid enamikus naised. Nii autasustati Tööpunalipu ordeniga Udeva sovhoosi brigadiiri Hilda Kruusalu, kes sai 1947. aasta jooksul 16 lehmalt keskmiselt 4372 kg piima lehma kohta, ja sama kolhoosi lüpsjat Aurelia Saart, kes sai kaheksalt lehmalt 4605 kg piima igalt lehmalt.

Medaliga „Töövapruse eest“ on autasustatud Triigi sovhoosi lüpsjat Hilda Kuuselaant. Olga Baranovat ja Ella Rohtlat on autasustatud medaliga „Eeskujuliku töö eest“. Medalitega on autasustatud samuti sovhooside naistöötajaid Iida Killot, Helena Lõhmusniitu, Johanna Riisi ja Maria Veskioja.

1948. aasta kevadel autasustati paljusid eesti sovhooside töötajaid ordenite ja medalitega kõrgete viljasaakide eest. 1947. aastal Tööpunalipu ordeniga autasustatute hulgas on Niitvälja sovhoosi lüliivanem Erna Kõrvas, kes kasvatas 10-ha maalapil 22,8 tsentnerit nisu ja Kobilo sovhoosi lüliivanem Ilse Ignatjeva, kes saavutas samad tulemused. Kaheksat sovhooside naistöötajat on autasustatud medaliga „Vapruse eest“ ja kolmeteistkümme naist medaliga „Silmapaistva töö eest“.

Valitsuse kõrged autasud pole mitte ainult autasud parimaile parimaist, need on ühtlasi ka kodumaa tänu kõigile sovhoosides ennastsalgavalt töötavatele naistele.

Ja me oleme veendunud, et meie naistöötajad sovhoosides, järgnedes bolševike parteile, ka edaspidi töötavad ennastsalgavalt kodumaa hüveks, et nad üha rohkem annavad maale rikkalikke põllundus- ja karjasaadusi.

*

Laialdane ja aktiivne on eesti naiste osavõtt ka maa kultuurilisest elust. Pole sellist teaduse, kunsti- või kultuuri-ala, kus me ei leiaks tänapäeval naisi. Kuni 500 naist juhatatakse koole, üle 4000 naise on pedagoogideks, lasteasutuste töötajaid on enamik naised. Tervishoiusüsteemis töötab haiglate, polikliinikute ja meditsiiniliste punktide juhatajana, arstidena ja meditsiinõdedena kuni 70% naisi.

Samuti leiame me naisi ministrite, ministrite asetäitjate ja vabrikute ning tehaste direktorite kohtadel. Naistel on juhtivaid kohti ka nõukogude ja ühiskondlikes organisatsioonides. Samuti töötab palju naisi partei-aparatuuris. Kõik see on otseseks vastandiks sellele, mis oli kodanlikus Eestis. Seal naised ei pääsenud juhtivaile kohtadele riigiasutustes. Meil aga on naistele avatud teed kõigile tööaladele. Kõik sõltub vaid isiklikest võimetest, teadmistest ja andumisest rahva huvidele.

Nõukogude võimu poolt antud võimalusi kasutavad meie naised laialdaselt. Pole sugugi harulduseks, et naised töötavad tänapäeval konstruktoritena, geoloogidena, arhitektidena ja vastutavate toimetajatena.

Nõukogude võimu aastail on tunduvalt suurenenud ka naiste tung kõrgematesse koolidesse. Nii õpib nüüd Tallinna Polütehnilises Instituudis ainult naisüliõpilasi rohkem kui seal oli kodanliku võimu ajal üliõpilasi üldse. Tartu Riikliku Ülikooli üliõpilaste hulgas on 1500 noort naist. See kõik on tõend sellest, et nõukogude intelligentsi naiste kaader aasta-aastalt kasvavad.

Nõukogude võim on väga palju korda saatnud ka meie emade abistamiseks. Nagu me teame, viis kodanlik kord eesti rahva faktilisele väljasuremisele. Kodanliku kliki võimutsemise aegadel vähenes eesti rahva arv pidevalt. Elanike juurdekasv vähenes viis korda.

Tunduvalt erinev on aga olukord nüüd. Juba 1945. aastal elanike arv kasvas, surevus aga vähenes 34%. Need on iseloomulikud jooned, mis annavad tunnistust sellest, et ainult nõukogude korra tingimustes osutus võimalikuks teha lõpp eesti rahva tegelikule väljasuremisele.

Riik kulutab tohutuid summasid laste ülalpidamiseks ja emade abistamiseks. 1. jaanuariks 1941. a. oli Eestis 86 las-

teaeda, 1. oktoobriks 1945. a. aga oli neid juba 93. Praegu on üle 100 lasteaia. Ainuüksi Tallinnas maksti 1944. aasta oktoobrist kuni 1947. aastani paljulapseliste emadele välja 3 291 800 rbl. riiklikku abiraha. Ule 300 Tallinnas elava paljulapselise ema on autasustatud „Ema au“ ordeniga ja „Emamedaliga“. Ule vabariigi on autasustatud ordenite ja medalitega üle kahe tuhande paljulapselise ema. Kümneid emasid, kes on sünnitanud ja kasvatanud kümme ja enam last, on autasustatud ordeniga „Sangar-ema“.

Partei ja valitsuse hoolitsusele vastavad eesti naised patriootilise tööga, aitavad kaasa sotsialismi ehitamisele, tema edasisele kindlustamisele ja arendamisele. Nõukogude Eesti naised ei rahuldu saavutatuga. Bolševike partei juhtimisel koondavad nad kõik oma jõud kommunismi ehitamiseks meie maal.

Inimkonna progressiivsete jõudude avangardis

Bolševike partei ja nõukogude võimu saavutused naiste vabastamisel ja nende aktiivsel kaasatõmbamisel ühiskondlikku, poliitilisse, majanduslikku ja kultuurilisse ellu innustavad kapitalistlikes ja koloniaalmaades allasurutud naisi võitlusse oma vabaduse ja õiguste eest.

Kuid naiste võrdõiguslikkuse probleem jääb, nagu see on olnud juba sadasid aastaid, tegelikult lahendamatuks küsimuseks maades, kus kehtib kapitalistlik kord. Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja teistes kodanlikes riikides kannatavad miljonid töötavad naised kapitalistliku korra ikke all. Neis maades kehtivad kuni tänaseni naiste inimväarsust solvavad seadused, mis asetavad neid ebavõrdsesse olukorda ühiskonnas. Nagu ennegi, on naised eemaldatud aktiivsest osavõtust ühiskondlikus elus. Naiste alandamine ja orjastamine on kapitalistliku korra lahutamatuks kaaslaseks. Niikaua kui püsib kapitalism, ei või olla juttugi naiste võrdõiguslikkusest.

Esitame siinkohal mõningad näited, mis illustreerivad naiste olukorda kapitalistlikes maades.

Ameerika Uhendriike valitsev monopolistlik klikk, kes juhib ka ajakirjandust ja seega kogu avalikku arvamust, püüab väita, nagu oleks Ameerika ültsiviliseeritud maa kõigi kodanikuõiguste ja -vabadustega. Kuid need on ainult kõlavad fraasid. Tarvitseb vaid ligemalt tutvuda tegeliku eluga, et veenduda, kellel on seal vabadus ja kellel mitte.

Enamikus USA osariikides on naiste õigused nii või teisi kitsendatud.

Neljas osariigis on naine sunnitud elama alatiselt mehe juures. Kui naine seda seadust rikub, siis võidakse temalt võtta kodanikuõigused, sealhulgas ka valimisõigus. Mõnedes osariikides keelab seadus naistel esineda kohtus tunnistajatena. Vastav seadus kõlab järgmiselt:

„Tunnistajaks kohtus ei või olla naised, lapsed, nõrgamõistuslikud ja joobnud.“

Massachusetts'i osariigis ei või õpetajaiks olla abielunaised. Arizona osariigis on töötav naine seaduse järgi kohustatud andma kogu palga mehele. Alabama osariigis aga on mehel seaduslik õigus isegi „kepiga, mis ei ole jämedam kahest tollist“ karistada süüdi olevat naist. Kuueteistkümmes osariigis 48-st on naised ilma õigusest olla vande-kohtunikeks. Kogu Ameerikas on ukсед suletud kuuele miljonile neegrinaisele kõikidesse riiklikesse asutustesse. Nad võivad töötada ainult pesupesijatena, nõudepesijatena ja teenijatena. Neegrinaise palk on kaks korda väiksem valge naise palgast, USA-s ei loeta neegrinaise vägistamist valge poolt üldse kuriteoks. Kui aga neegril on vahekord valge naiselega, siis süüdistatakse teda vägistamises ja pannakse ta elektritoolile.

Selline on „demokraatia“ ja vabadus naistele Ameerikas. Naiste poliitilised õigused on piiratud kõigis kapitalistlikes maades. Naiste õigusi kitsendavad seadused on kehtivad Lõuna-Ameerikas, Türgis, Kreekas, Franco-Hispaanias, Kuomintangi-Hiinas, Indias, Šveitsis jne. Kuigi USA-s ja Inglismaal üldiselt kehtib naiste üheõiguslikkus, siis on see vaid näiliselt nii, tegelikult on nad eraldatud osa-

võtust maa poliitilisest elust. USA-s näiteks moodustavad 60% valijaist naised, kuid tegelikult on kõrgeimasse riigivõimuorganisse — kongressile — valitud vaid seitse naist.

Inglismaal ja USA-s saavad naised võrdse töö eest mees-
tega vaid 60% meeste palgast.

Eriti raskes olukorras on naine koloniaalsetes ja sõltu-
vates maades. Temal lasub kahekordne ike: ühelt poolt
oma rahvusest kodanluse ja feodaalide ike ja teiselt poolt
välismaiste imperialistide ike.

Nõukogudemaa naiste suure saavutused on innustavaks
eeskujuks kõigile kapitalismimaa naistele. Pärast Teist
Maailmasõda on tekkinud võimas rahvusvaheline naislii-
kumine, mille eesmärgiks on võidelda naiste täieliku
vabaduse ja võrdõiguslikkuse eest, õiglase ja püsiva rahu
kindlustamise eest.

Rahvusvahelise naisliikumise suuremõtteline ühendumine
ühistel progressiivsetel võitluseesmärkidel toimus esmakord-
selt ajaloos esimese rahvusvahelise naiste kongressiga, mis
leidis aset 1945. aastal Pariisis. Sellest kongressist võttis
osa 850 delegaati 42 maalt, kes esindasid umbes 80 miljo-
nit organiseeritud naist.

Esimene rahvusvaheline naiste kongress võttis vastu
tähtsad otsused, mis on suunatud kogu maailma rahu ja
julgeoleku kindlustamiseks. Kongress pidas vajalikuks
kiiret ja karmi kohut sõjasüüdlaste üle, Saksa ja Jaapani
sõjalise potentsiaali täielikku likvideerimist, otsustavat
võitlust fašismi jäänuste vastu, fašistlike organisatsioonide
laialisaatmist kõigis maades, fašistlike elementide eemal-
damist riiklikest ja ühiskondlikest organisatsioonidest ning
otsustavat võitlust reaktsiooni jõududega, kes püüavad
õhutada uut verist maailmasõda. Kongress kutsus üles kõiki
riike katkestama diplomaatlikud ja majanduslikud sidemed
frankistliku Hispaaniaga ning toetama hispaania rahvast
tema püüetes panna oma maal maksma demokraatlik
režiim. Samuti kutsus Pariisi kongress üles kõiki demo-
kraatlikke naisorganisatsioone taotlema noorsoo kasvata-
mist demokraatia, rahvaste vabaduse ja võrdõiguslikkuse
vaimus.

Esimene kongress pani aluse ülemaailmse rahvusvahelise demokraatliku naisföderatsiooni loomisele (RDNF). Siin võeti vastu föderatsiooni põhikiri, milles on kindlaks määratud tema eesmärgid, ja valiti föderatsiooni juhtivad organid.

Pärast esimest kongressi on rahvusvaheline demokraatlik naisliikumine tunduvalt laienenud. Föderatsiooniga on liitunud palju uusi demokraatlikke naisorganisatsioone väga mitmetelt maadelt. Föderatsioon on muutunud võimsaks teguriks võitluses rahu eest, reaktsiooni ja sõjaõhutajate vastu, demokraatlike printsiipide eest, koloniaalsete ja sõltuvate maade naiste olukorra parandamise eest.

Reaktsioonilised jõud, eriti Ameerikas ja Inglismaal, püüavad lõhestada föderatsiooni ühtsust, takistada demokraatlikku naisliikumist. Reaktsioonilised ringkonnad püüavad naisi eemaldada aktiivsest võitlusest uue sõja õhutajate vastu, oma poliitiliste ja majanduslike õiguste eest. Nad taotleavad, et naised, nagu vanastigi, tegeleksid vaid oma koduste asjadega. Oma tagurlikuks propagandaks on neil kasutada kogu kodanlik ajakirjandus, teater, raadio. Nad püüavad taaslustada endisi reaktsioonilisi naisorganisatsioone ja luua uusi.

Ent hoolimata kõigist reaktsiooni lõhestamiskatseist föderatsioon tugevneb ja kasvab, süvendab oma tegevust ja võidab üha laialdasemalt kogu maailma töötavate naiste poolehoidu.

Föderatsioon korraldas 1948. aastal Pariisis asumaade naiste elu, tööd ja võitlust kujutava näituse. Vapustava pildi said näituse külastajad naiste olukorrast asumaades. Nad veendusid, kui jubedad ja hävitavad on koloniaalse rõhumise tagajärjed. Egiptus on olnud 67 aastat Inglismaa võimu all, Inglismaa, kes kiitleb oma demokraatiaga, oma kõrge kultuuri ja tsivilisatsiooniga. Kuid milles võisid veenduda näituse külastajad Pariisis? 80 000 Egiptuse nais-töölist saab ainult $\frac{1}{3}$ sellest töötasust, mida saavad vastava ala meestöölised, nende tööpäev kestab aga 10 tundi. 96% egiptuse naistest on kirjaoskamatud.

Näituse külastajad võisid veenduda ka selles, millistes ebainimlikes tingimustes elavad naised ja lapsed Indias.

Uhes paviljonis oli ehitatud mullast onn, millel ei olnud isegi aknaid. Kuid selline on Indias paljude perekondade eluase.

Mustus, arstiabi puudumine, nälg ja epideemiad põhjustavad naiste ja laste tohutu suremuse. Kõige kõrgem laste suremus on just asumaades, kus sureb iga teine laps. 75% asumaade lastest kannatab alatoitluse all.

Iseloomulik on naiste olukord Jaapanis. Paljude sajan-dite jooksul olid nad orjadeks. 1945. aastal, pärast Jaapani sõjaväe kapituleerumist, „kingiti“ naistele hääleõigus ja nad võrdõigustati vormiliselt meestega, tegelikult aga jäi olukord endiseks. Naine jäi endiselt orjaks. Jaapani kommete kohaselt peab naine kõndima mitte mehe kõrval, vaid mehe taga. Kui meestel on kellegagi jutuaamine, ei või naised toas viibida. Kui majas on külalised, ei või naised istuda koos külalistega, vaid on kohustatud teisi teenindama.

Naisel puudub võimalus õppida kõrgemates õppeasutus-tes. 400 000 jaapani naist peetakse avalikes majades. Jaapani tütarlast võib müüa ja osta nagu looma. Need vanad seadused kehtivad Jaapanis edasi „demokraatlike“ ameeriklaste hoole all.

Türgi pealinnas Ankaras on 18 avalikku maja. Teises Türgi linnas, Istanbulis, on kogu tänav täis selliseid maju, kusjuures need kõik on ametlikult kantud linna registrisse. Türgi ajalehed, truualamlikkuses oma ameerika pere-meeste ees, teatasid, et Ameerika liinilaeva „Missouri“ külaskäigul Istanbuli soovitati ameerika madrustel ja ohvitseridel kultuurilise teenindamise korras külastada avalikke maju. Kõik avalikkude majade külastamisega seotud kulud võttis Istanbuli munitsipaliteet enese kanda.

Siinkohal esitasime vaid üksikud näited naiste olukor-rast kapitalistlikes ja koloniaalsetes maades, kuid selliseid näiteid võiks tuua lõpmatuseni.

Sootuks erinev on aga naiste olukord uue demokraatia maades. Rahvavõim Bulgaarias, Rumeenias, Poolas, Tšeh-hoslovakkias ja Albaanias ei jätnud jälgegi vanast korrast ja tema seadustest. Naised on oma õigustes meestega täiesti võrdsed. Nad on saanud aktiivseiks osavõtjaks oma

maa majanduslikust, poliitilisest ja kultuurilisest elust. Naiste miljonilisi hulki tõmmatakse kaasa uue, sotsialistliku elu ehitamisele. Ja selles on saavutatud nendes maades juba suuri tulemusi. Naised võtavad osa riiklike organite tegevusest, juhivad vabrikuid ja tehaseid, kultuurilisi ja ühiskondlikke organisatsioone. Nõukogude Liidu naiste eeskujul võtavad nad osa rahvamajanduse taastamisest. Nagu Nõukogude Liidus, nii on ka siin naised muutunud loovaks ühiskondlikuks jõuks.

Innustatud naisküsümuse lahendamisest Nõukogude Liidus, astuvad kapitalistlike ja koloniaalsete maade naised imperialismivastase, demokraatliku rinde võitlejate ridadesse. Demokraatia jõud kasvavad, see aga on pandiks kestva ja püsiva rahu kindlustamisel.

Suursündmuseks rahvusvahelises naisliikumises kujunes teine rahvusvaheline naiste kongress. Kongressi avamispäev — 26. november 1948 — langes ühte demokraatliku naisföderatsiooni asutamise kolmanda aastapäevaga. Kongressil oli esindajaid kogu maailma demokraatlikest naisorganisatsioonidest.

Kõik kongressi saadikud olid silmapaistvad oma erialal, tulised võitlejad rahu ja demokraatia eest ning omal maal populaarsed. Kongressil oli ka viis naist Kreeka demokraatlikust vabastusarmeest, ohvitserid ja võitlejad, kes olid tulnud otse lahinguväljalt, uue demokraatia maadelt ja mitmesugustest teistest maadest. Kongressist võttis osa ka arvukas nõukogude naiste delegatsioon, kelle hulgas oli ka eesti naiste esindaja, Tallinna arhitektuuri- ja ehitustehnikumi direktor Emma Jõgi.

Paljud delegaadid pidid Budapesti jõudmiseks tegema suuri pingutusi. Nii näiteks pidi föderatsiooni president Eugenia Cotton sõitma Budapesti ringteed pidi, kuna Ameerika võimud keelasid tal läbisõidu nende okupatsioonitsoonist Austrias. Seitseteist Ameerika, kolm Argentiina ja neli teist Prantsusmaa delegaati saabusid kongressile hilinemisega, sest Ameerika võimud keelasid neile transiitviisat andmast. Ka Iraani delegaat hilines takistuste tõttu, mida talle tegid Iraani reaktsioonilised ringkonnad.

Aruandega föderatsiooni tegevusest, demokraatliku nais-

liikumise ülesannetest, naiste poliitiliste ja majanduslike õiguste kaitsest ja demokraatliku naisliikumise arendamisest Aasias ja Aafrikas esines Eugenia Cotton. Ta kõneles kogu maailma progressiivsete naiste solidaarsusest nõukogude naistega, „kelle kindlat häält on alati kuulda, kui on juttu rahust ja võitlusest uue sõja ettevalmistamise vastu“.

Kongress näitas ilmekalt paljudest rahvustest naiste aktiivset ja vankumatut tahet ja valmisolekut võidelda rahu ja demokraatia eest. Kogu kongressi töö kandis teravalt imperialismivastast iseloomu ning tõendas, et Rahvusvaheline Demokraatlik Naisföderatsioon on kõige massilisem ja kõige võimsam naisorganisatsioon kogu maailmas.

„Rahu ja demokraatia jõud“, rääkis kongressil itaalia naiste esindaja Maria Madalena Rossi, „ületavad tunduvalt reaktsiooni jõude, uue sõja õhutajate jõude. Rahu kaitsmise liikumine on muutunud miljonite lihtsate inimeste võimaks liikumiseks. Tõelise rahu kaitsmise eest võitlejate ridades on 71 miljonit töötajat, kes on ühinenud Ülemaailmsesse Ametiühingute Föderatsiooni, ja 48 miljonit neidu ja noormeest, kes on ühinenud Rahvusvahelisse Demokraatlikku Noorsooföderatsiooni. Rahu ja rahvaste sõpruse eest võitlemise nimel astub välja üle 80 miljoni naise, kes on ühinenud demokraatliku föderatsiooniga.“

Kongressi sõnavõttudes väljendati sügavat sümpaatiat ja armastust Nõukogude Liidu kui sotsialismimaa vastu, ja see kajastas kogu maailma progressiivsete töötavate naiste arvamust. Iga Nõukogude Liidu ja seltsimees Stalini nime nimetus kutsus saalis esile tormilisi ovatsioone ja vaimustust. Nõukogude naiste esinemisi tribüünilt tervitati hüüetega kõikides maailma keeltes: „Elagu Nõukogude Liit!“, „Elagu seltsimees Stalin!“

Nõukogude Eesti saadik Emma Jõgi jutustas, et kongressil viibides tundis ta suurt uhkustunnet selle üle, et kuulub Nõukogudemaa naiste hulka, selle maa, kes seisab rahu ja kõigi rahvaste õnne eest võitlejate eesotsas.

Kõikide progressiivsete naiste mõtteid ja tundeid väljendas kujukalt oma kõnes föderatsiooni president Eugenia Cotton: „Tõik, et Kesk-Euroopa riigid tunnevad seost Nõu-

kogude Liiduga, pole mitte Moskva surve tagajärg, nagu seda püüavad maailma rahvastele väita reaktsioonilised ringkonnad, see on suur tänulikkus rahvale, kes ohverdas miljonite oma laste verd võidu heaks fašismi üle. See on miljonite meeste ja naiste tänutunde väljendus rahvale, kes teostas revolutsiooni 1917. aastal, alustades esimesena võitlust selle eest, et võim tõepoolest kuuluks rahva esindajaile. Nõukogude Liit on maa, kus suured unistused sotsialismist, mis elavad miljonite meeste ja naiste südameis, on muudetud tõelikkuseks."

Prantsuse naised andsid kongressil nõukogude naistele lipu, millel on välja õmmeldud sõnad: „Prantsuse emad ei anna ialgi oma poegi sõjaks Nõukogude Liidu vastu."

Antud lipp on üheks näiteks sellest, et nõukogude naistele kuulub juhtiv osa kõigi maailma vabadustarmastavate naiste rahvusvahelise sõpruse kindlustamisel.

Üksmeelselt võttis kongress vastu manifesti rahu kaitseks. Selles on märgitud, et veel pole paranenud sõjahaaavad, mida põhjustasid fašistlikud vandaalid, veel ei ole üles ehitatud purustatud linnad, kuid juba püütakse süüdata uue maailmasõja tulekahju ja viia rahvaid veelgi hirmsamale katastroofile.

Manifestis on märgitud: „Kõigi maade naised! Meil lasub suur vastutus oma laste ees, oma rahva ees, inimkonna ees ja ajaloo ees. Ja kui meie, naised, — meid on aga pool inimkonnast — astume välja koondrivis uue sõja õhutajate vastu, siis sõda ei saa olla."

Teine kongress oli tõendiks föderatsiooni moraalsest-poliitilisest ühtsusest, ta andis löögi rahvusvahelisele reaktsioonile ja näitas, et üha uued miljonid naised astuvad imperialismivastase, demokraatliku rinde võitlejate ridadesse.

Nõukogude naised, kes on innustavaks eeskujuks kogu maailma demokraatlikele naistele, võitlevad ka tulevikus üha kindlamalt demokraatliku naisliikumise edaspidise arendamise ja kindlustamise eest.

*

Nõukogude naised on ära käinud kuulsusrikka tee, nad on kasvanud koos oma suure kodumaa, Nõukogude Liiduga. Nad on sügavalt veendunud selles, et nad on maailma kõige demokraatlikuma, kõige eesrindlikuma, rahuarmastava riigi kodanikud ja nad on sellele uhked.

Kuulsusrikkal teel on juhtinud neid Lenini-Stalini partei, mis on meile, nagu kogu nõukogude rahvale, kõigist kõige lähedasem ja omasem. Bolševike partei juhtimisel saavutavad nõukogude naised üha uusi võite.

Bolševike partei juhtimisel sammuvad nõukogude naised koos oma rahvaga vankumatult edasi — kommunismile.

Sisukord

Naiste olukorrast tsaari-Venemaal	5
Naiste olukord kodanlikus Eestis	10
Kus on väljapääs?	17
Pärast Suure Oktoobri võitu	20
Aktiivsed osavõtjad sotsialistlikust ülesehitustööst	27
Naised Nõukogude Eestis	40
Inimkonna progressiivsete jõudude avangardis	54

Kaanejoonise valmistanud R. TUNGLA

Vastutav toimetaja V. Kruus

Tehniline toimetaja V. Alev

**A. Нугис. Что дала советская власть трудящимся женщинам
На эстонском языке**

Ladumisele antud 22. III 1949. Trükkimisele antud 23. IV 1949. Paber
56×79 sm ³/₁₆. Trükiarv 4000. Trükitähti trükipoognas 35 568. Trükipoognaid 4
Arvutuspoognaid 3,34. MB-03529. Tellimise nr. 775.
Graafikatööstus „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

A-1782

Rbl. 2.—

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00483677 3

49 554